

Okładka tymczasowa.

JULIUSZ HR. OSTROWSKI

KSIĘGA HERBOWA RODÓW POLSKICH

Zeszyt XV.

CENA ZESZYTU: na papierze welinowym rubli 2
 na papierze czerpanym rubli 4

WARSZAWA.

GEBETHNER i WOLFF Krak.-Przedmieście Nr. 5.

WENDE, Krak.-Przedmieście Nr. 9.

SENNEWALD, Krak.-Przedmieście Nr. 5.

B. BOLCEWICZ

Plac Saski Nr. 5.

DRUK JÓZEFA SIKORSKIEGO, WARECKA № 14.

1903.

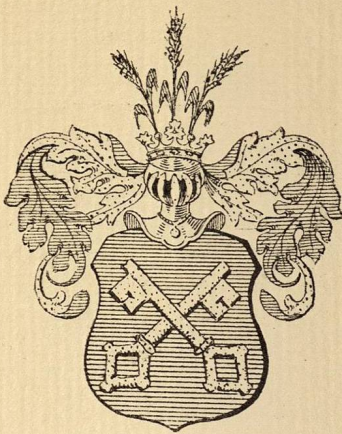
UPRASZA SIĘ O NADSYŁANIE PRENUMERATY NA DALSZE ZESZYTY.

UPRASZA SIĘ O NADSYŁANIE HERBOW I LEGITYMACYI.

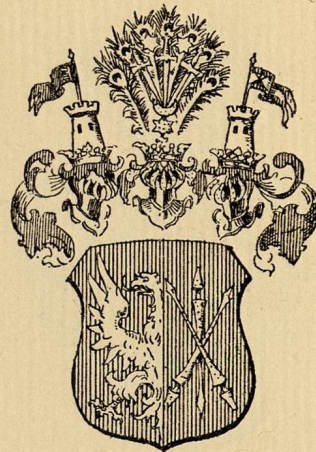
br. 29991

Дозволено Цензурою
Варшава 7 Января 1903 г.

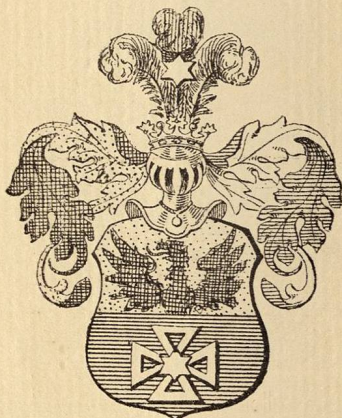
PRZYTARSKI.

— 2886 —

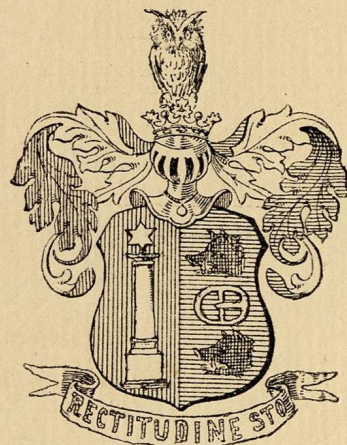
PSKOWCZYK, Pacholowiecki cz. Kownia odm.

— 2887 —

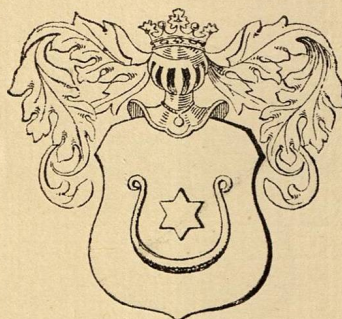
PSZCZYNA.

— 2888 —

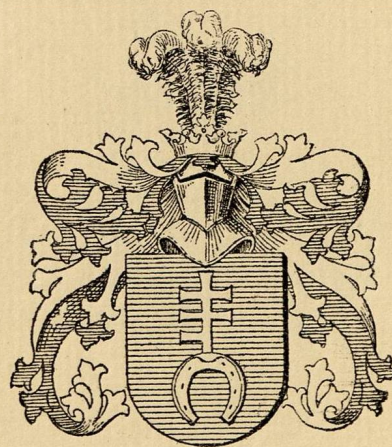
PUCHACZ.

— 2889 —

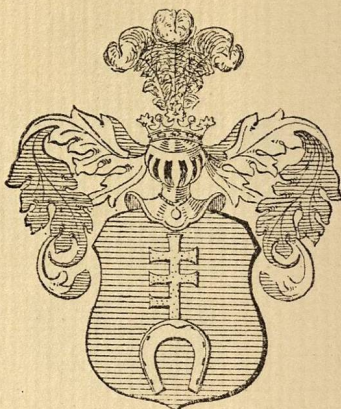
PUCHALSKI.

— 2890 —

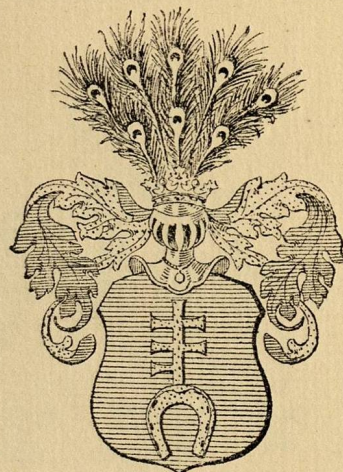
PUCHAŁA I.

— 2891 —

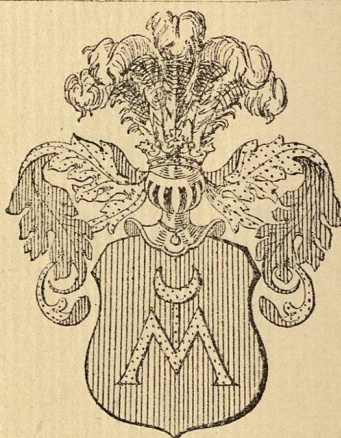
PUCHAŁA II.

— 2892 —

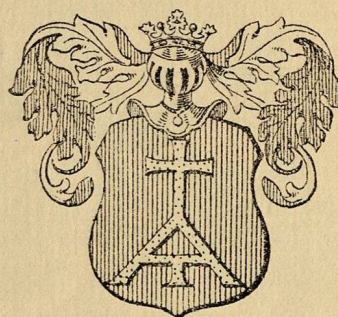
PUCHAŁA III.

— 2893 —

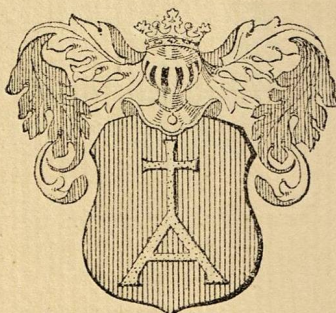
PUCIATA I, Putiata albo Syrokomla odm.

— 2894 —

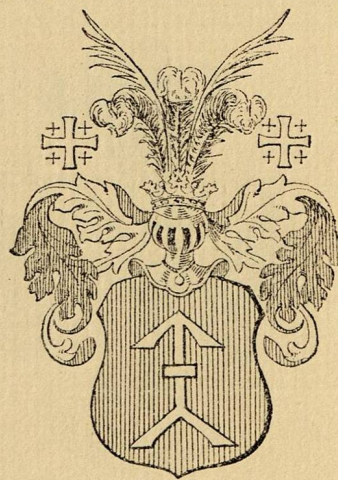
PUCIATA II cz. Kołodyn odm.

— 2895 —

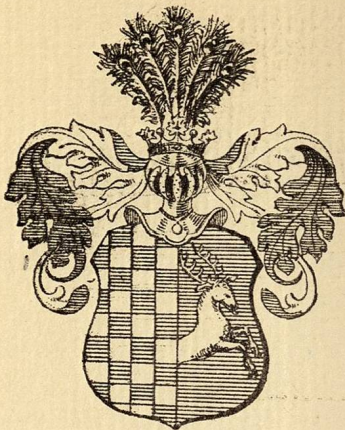
PUCIATA III.

— 2896 —

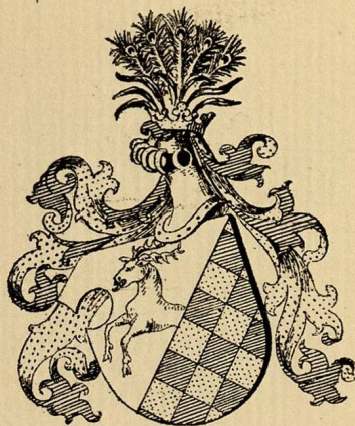
PUDŁOWSKI cz. Kościesza odm.

— 2897 —

PUDWELS I, Podewils.

— 2898 —

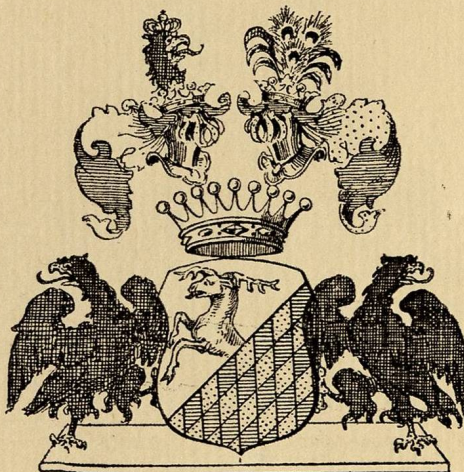
PUDWELS II.

— 2899 —

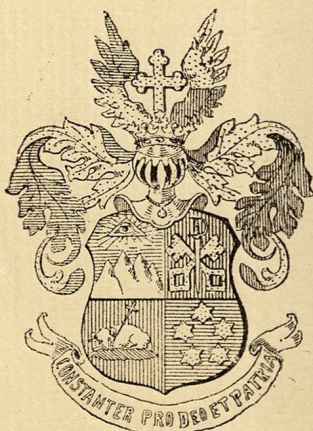
PUDWELS Baron.

— 2900 —

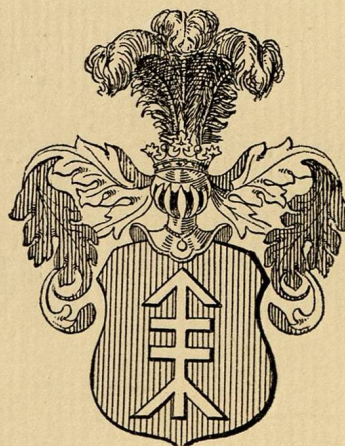
PUDWELS Hrabia.

— 2901 —

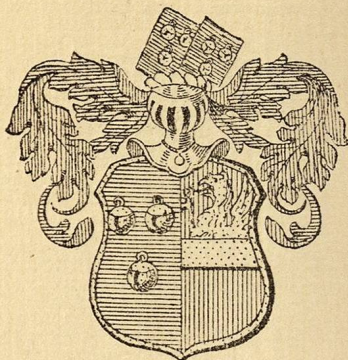
PUKALSKI Baron.

— 2902 —

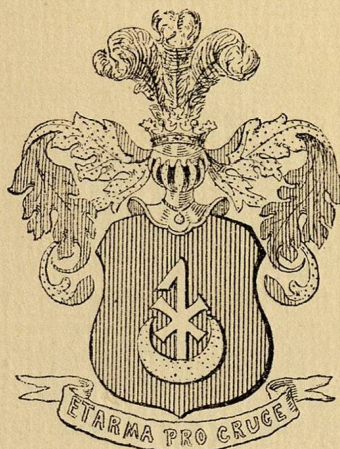
PUKSZTA cz. Kościesz odm.

— 2903 —

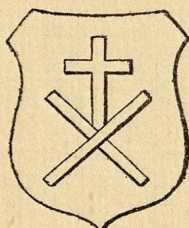
PUPART, (*Pouppart*).

— 2904 —

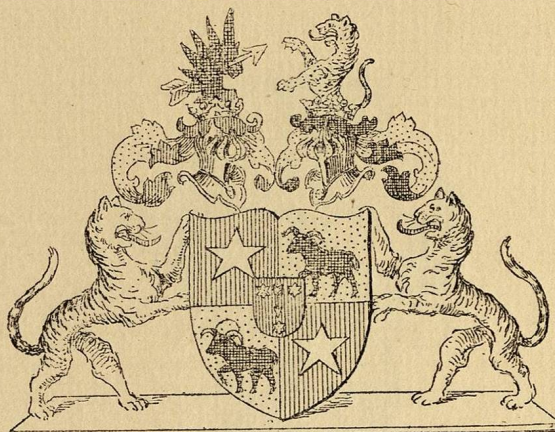
PUSŁOWSKI I, Puzłowski cz. Szeliga odm.

— 2905 —

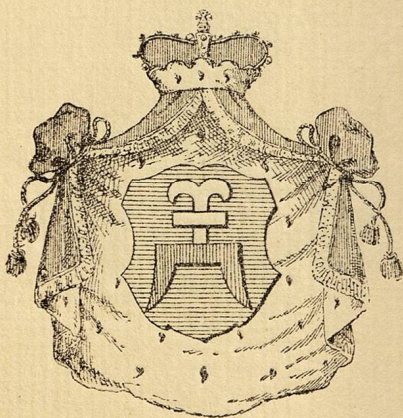
PUSŁOWSKI II.

— 2906 —

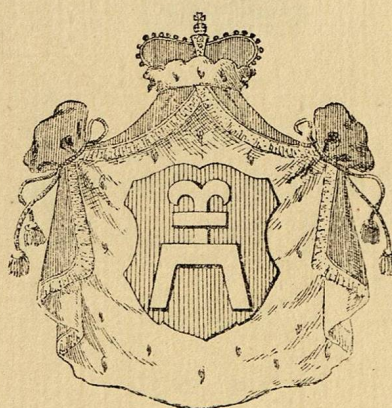
PUSZET Baron, (*Puget*).

— 2907 —

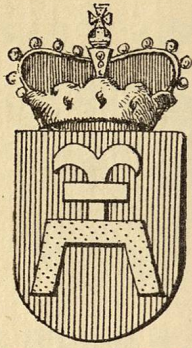
PUZYNA I cz. Oginiec albo Brama odm.

— 2908 —

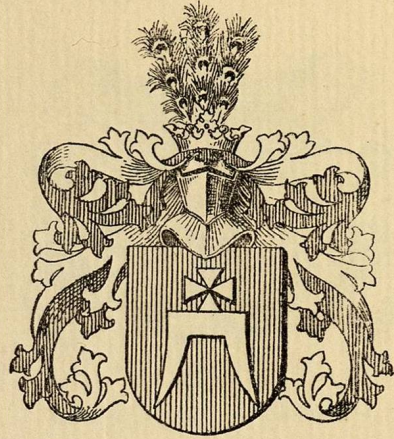
PUZYNA II.

— 2909 —

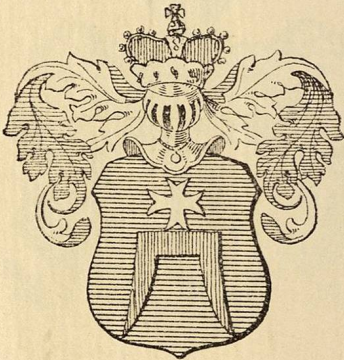
PUZYŃA III.

— 2910 —

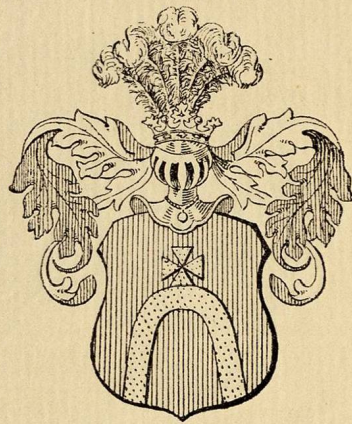
PUZYŃA IV.

— 2911 —

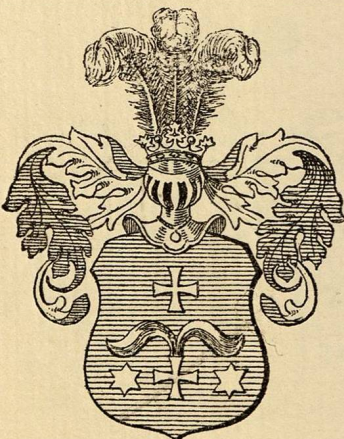
PUZYŃA V.

— 2912 —

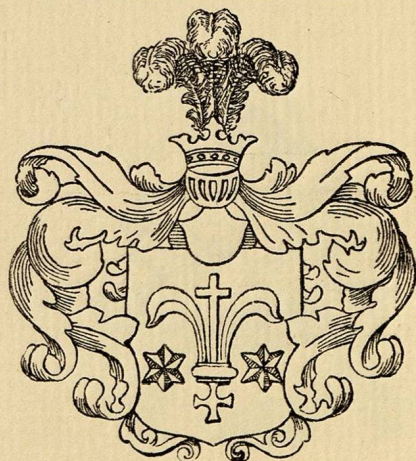
PUZYŃA VI.

— 2913 —

PYPKA I.

— 2914 —

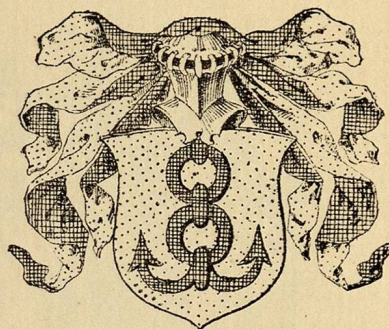
PYPKA II.

— 2915 —

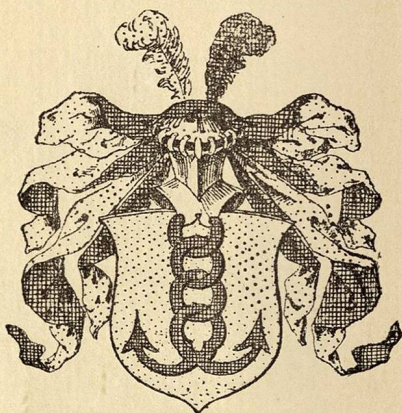
PYRYS, (*Pyrrhis de Varille*).

— 2916 —

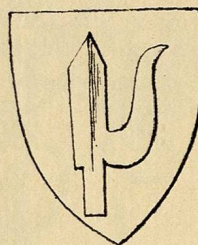
RAB I, (*Raab v. Thuelen*).

— 2917 —

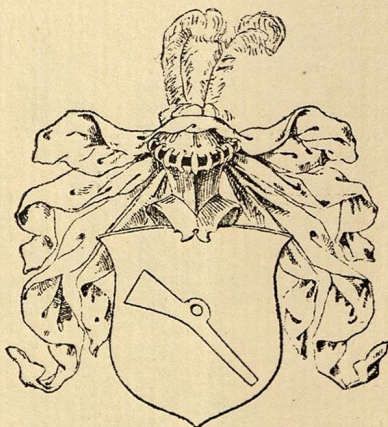
RAB II.

— 2918 —

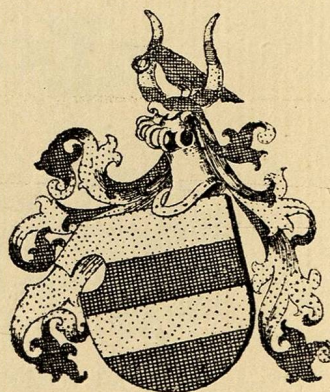
RAB III.

— 2919 —

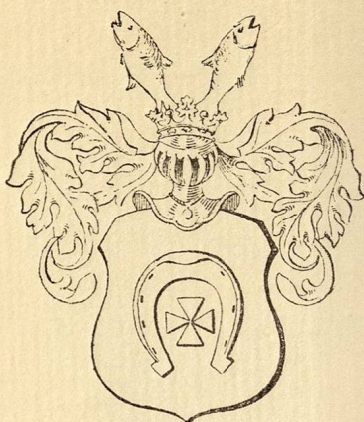
RAB IV.

— 2920 —

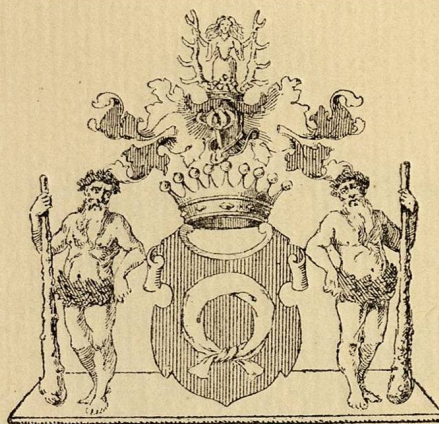
RABA.

— 2921 —

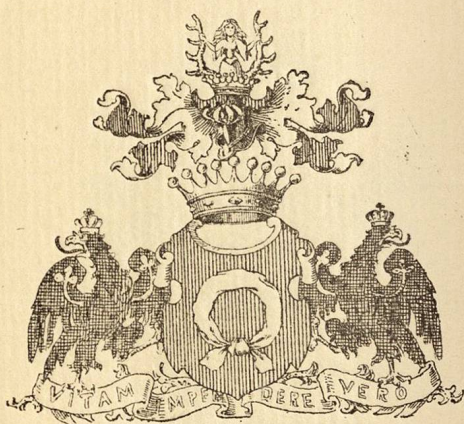
RACKI, (*Ratzi*).

— 2922 —

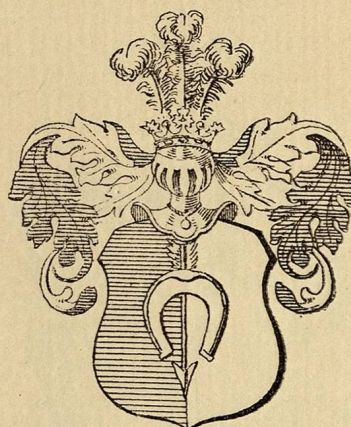
RACZYŃSKI Hrabia I cz. Nałęcz odm.

— 2923 —

RACZYŃSKI Hrabia II cz. Nałęcz odm.

— 2924 —

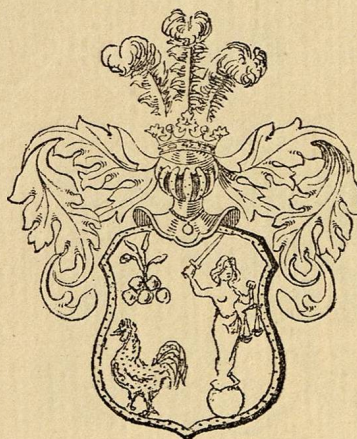
RADECKI.

— 2925 —

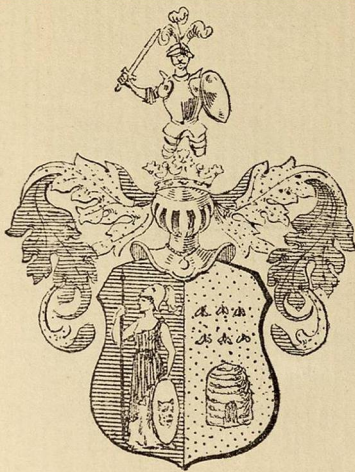
RADEN, (*Rhaden*), Randen.

— 2926 —

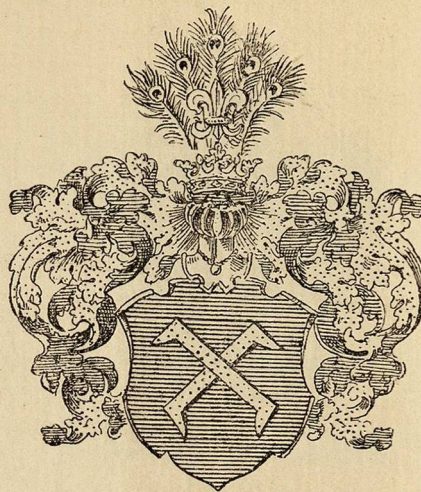
RAESŁAW.

— 2927 —

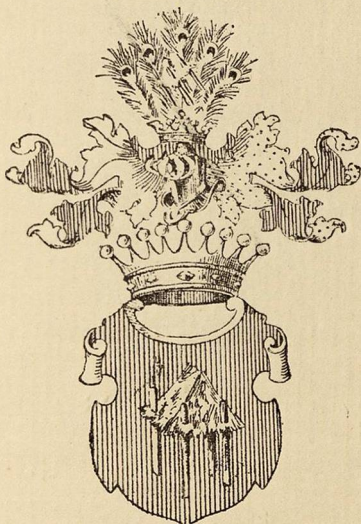
RADKE.

— 2928 —

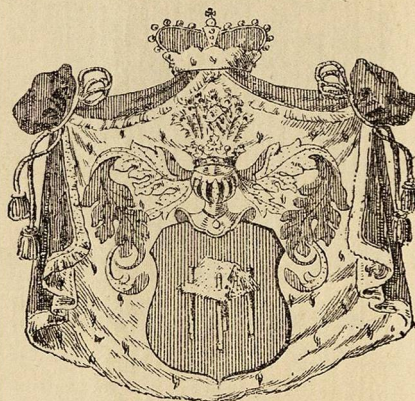
RADŁOWSKI cz. Klamry odm.

— 2929 —

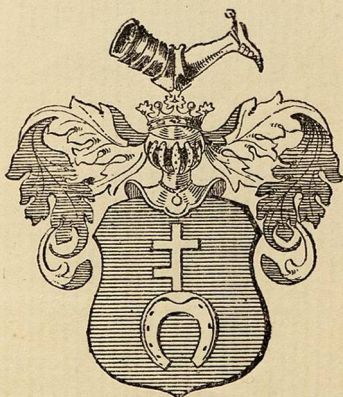
RADOLIŃSKI Hrabia cz. Leszczyc odm.

— 2930 —

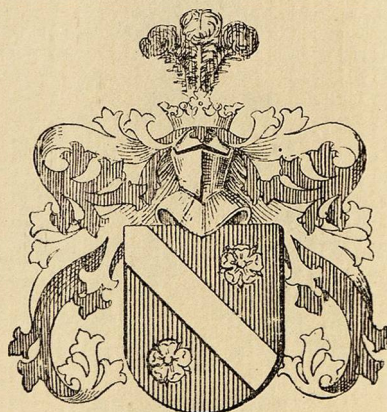
RADOLIŃSKI Książę cz. Leszczyc odm.

— 2931 —

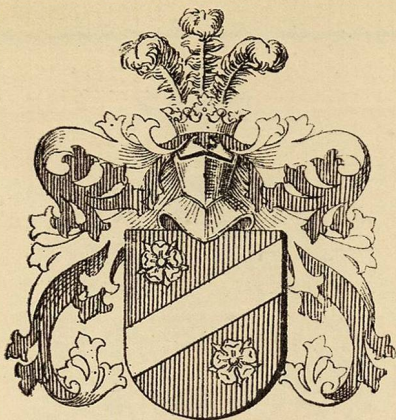
RADOMSKI cz. Prus III odm.

— 2932 —

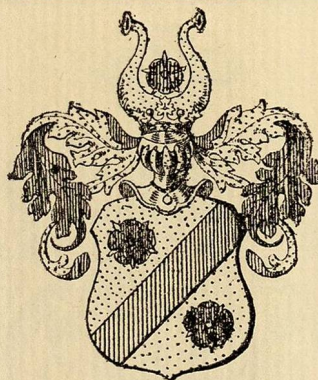
RADONISKI I, Radonicki, Radonic albo Róże.

— 2933 —

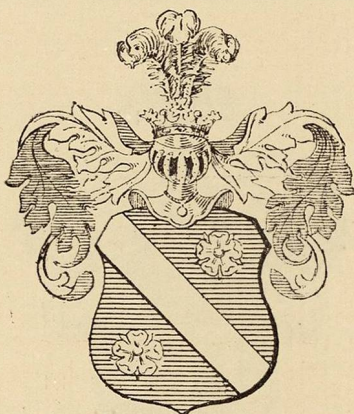
RADONISKI II cz. Róże.

— 2934 —

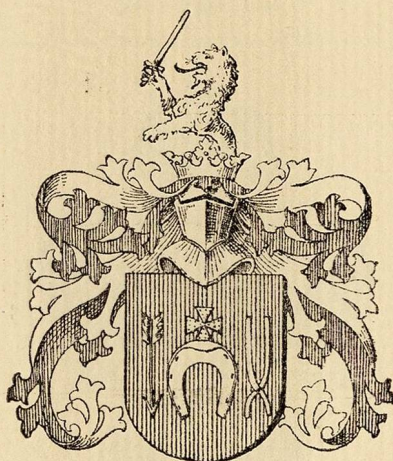
RADONISKI III, Radomski.

— 2935 —

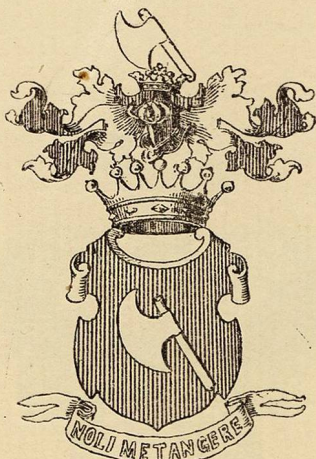
RADONISKI IV.

— 2936 —

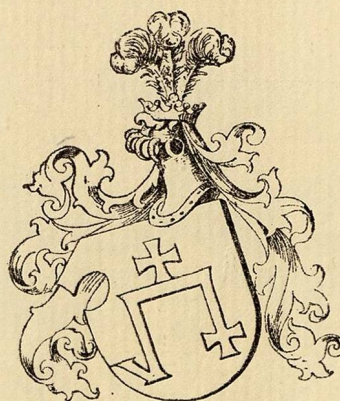
RADOŃSKI cz. Łada odm.

— 2937 —

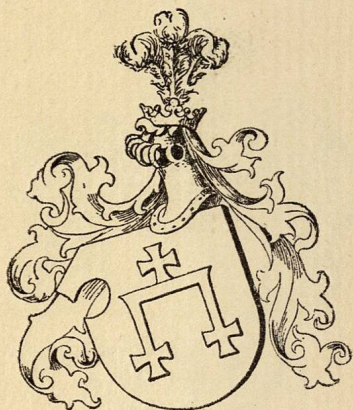
RADOSZEWSKI Baron cz. Oksza odm.

— 2938 —

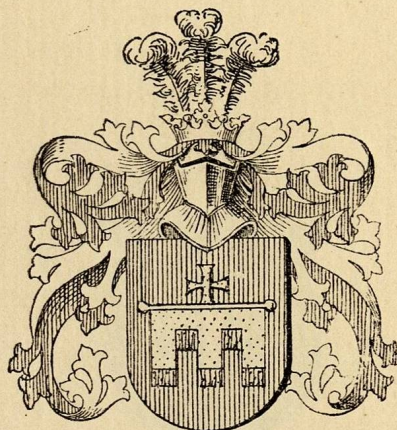
RADOSZYŃSKI I.

— 2939 —

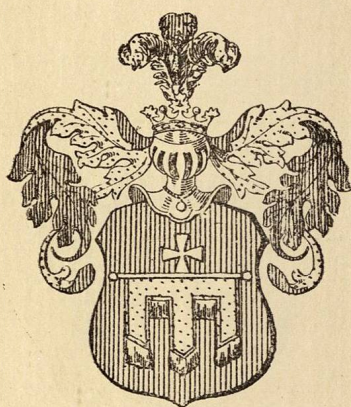
RADOSZYŃSKI II.

— 2940 —

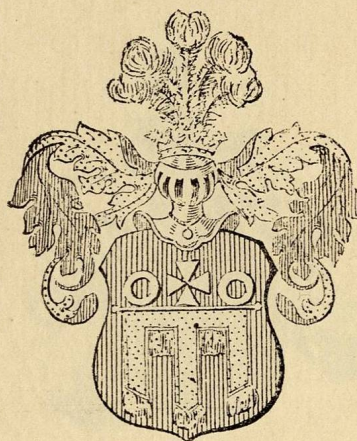
RADWAN I, Wierzbowa, Kaja, Wierzbowczyk.

— 2941 —

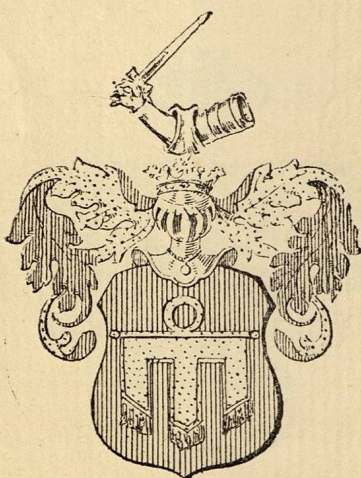
RADWAN II.

— 2942 —

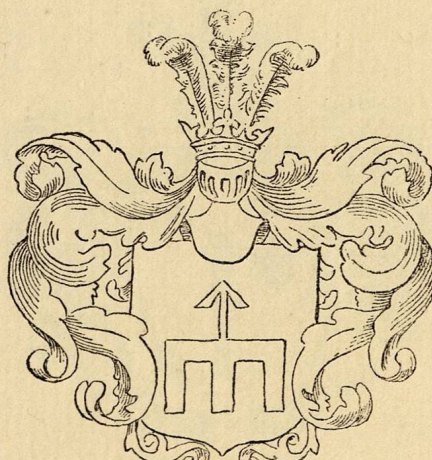
RADWAN III.

— 2943 —

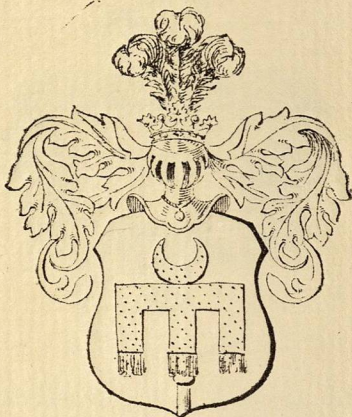
RADWAN IV.

— 2944 —

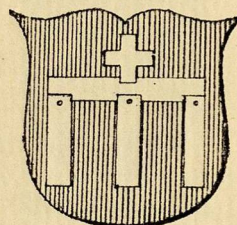
RADWAN V.

— 2945 —

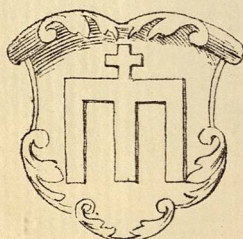
RADWAN VI.

— 2946 —

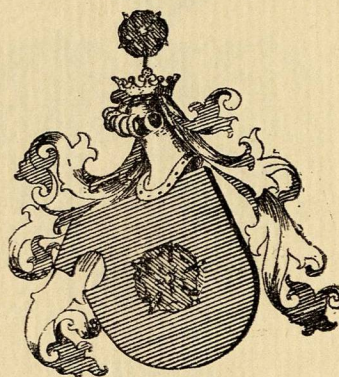
RADWAN VII.

— 2947 —

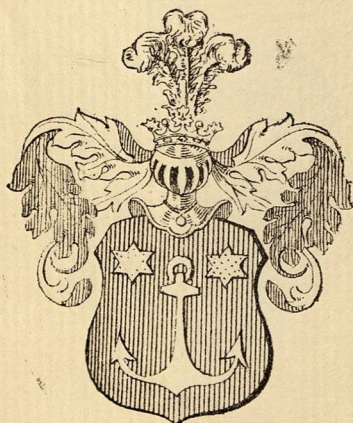
RADWAN VIII.

— 2948 —

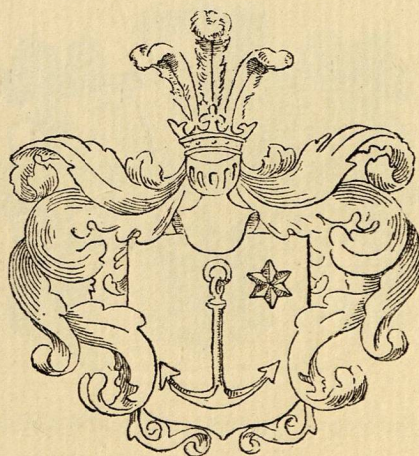
RADYŃSKI cz. Poraj odm.

— 2949 —

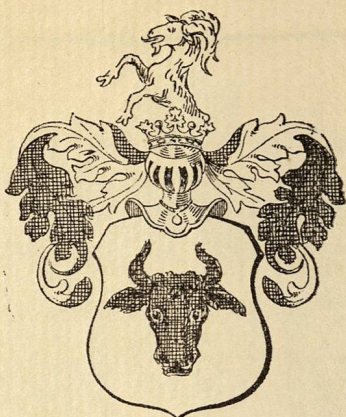
RADZIC I.

— 2950 —

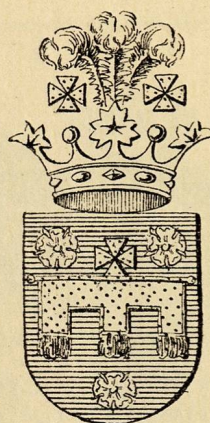
RADZIC II.

— 2951 —

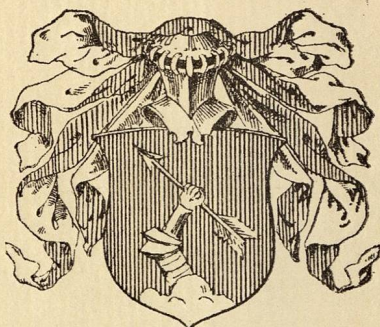
RADZIEJOWSKI cz. Półkozic odm.

— 2952 —

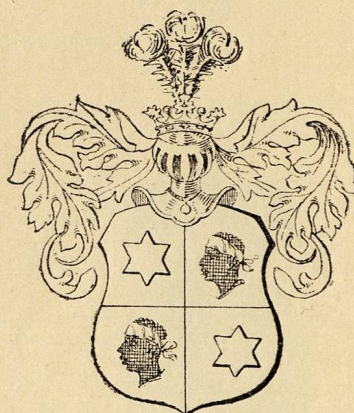
RADZIŁOWSKI.

— 2953 —

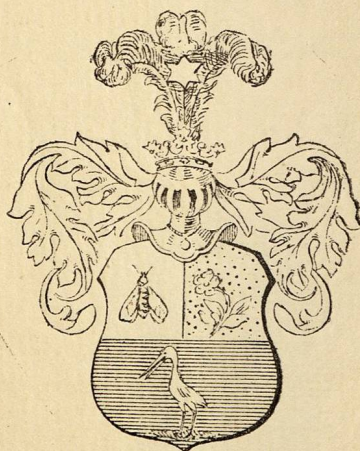
RADZIMIŃSKI.

— 2954 —

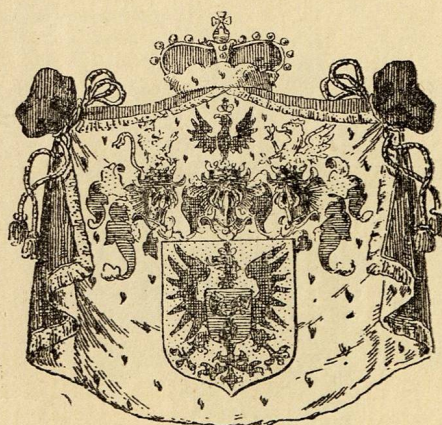
RADZISKI.

— 2955 —

RADZIŚLAW.

— 2956 —

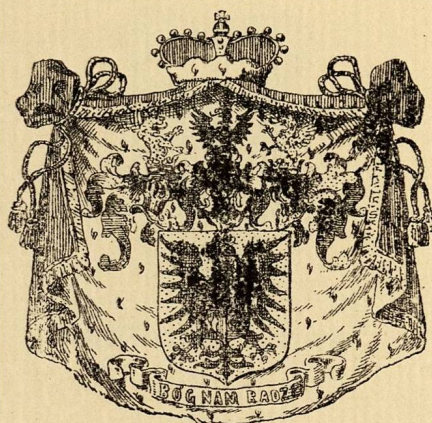
RADZIWIŁŁ Książę I^a cz. Trąby odm.

— 2957 —

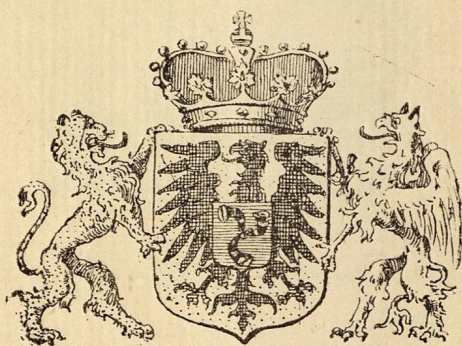
RADZIWIŁŁ Książę I^b.

— 2958 —

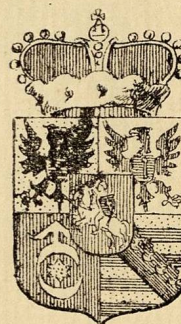
RADZIWIŁŁ Książę II.

— 2959 —

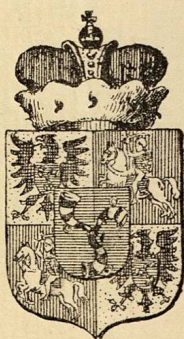
RADZIWIŁŁ Książę III.

— 2960 —

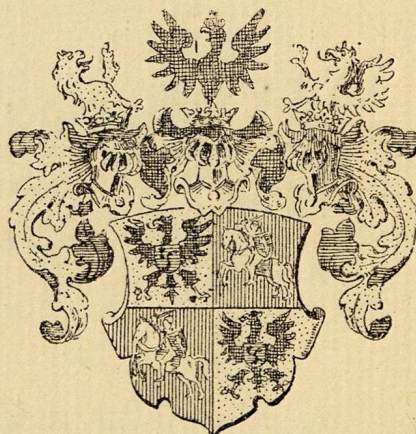
RADZIWIŁŁ Książę IV.

— 2961 —

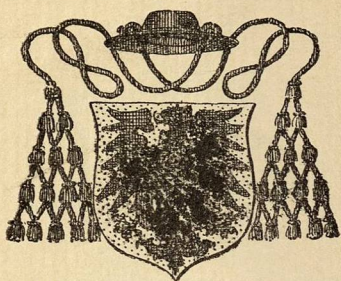
RADZIWIŁŁ Książę V.

— 2962 —

RADZIWIŁŁ Książę VI.

— 2963 —

RADZIWIŁŁ Książę VII.

— 2964 —

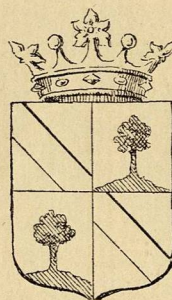
RADZIWIŁŁ Książę VIII.

— 2965 —

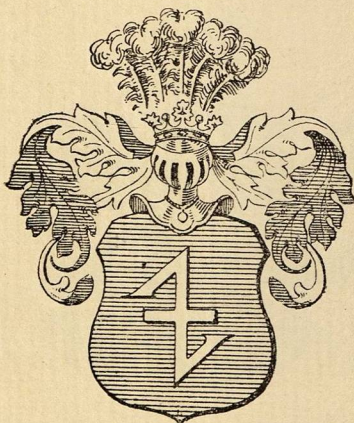
RADZIWIŁŁ Książę IX.

— 2966 —

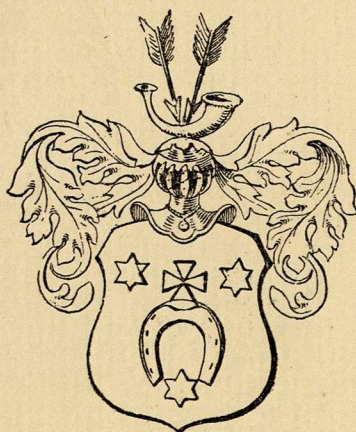
RADZKI.

— 2967 —

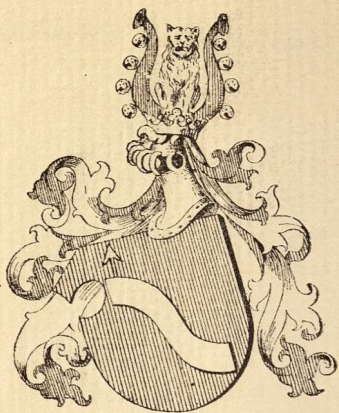
RAFAŁOWICZ.

— 2968 —

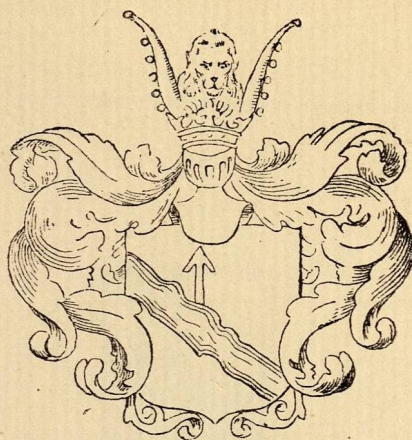
RAGOCKI, Ragucki, (*Ragutski*).

— 2969 —

RAHOZA I cz. Sreniawa odm.

— 2970 —

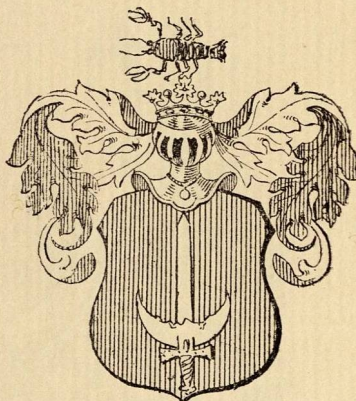
RAHOZA II.

— 2971 —

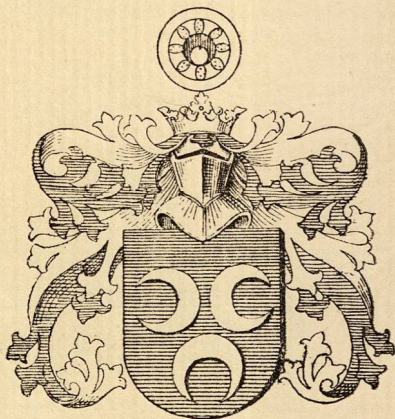
RAKOCZY Książę.

— 2972 —

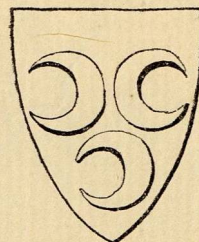
RAKOWSKI, Rekowski.

— 2973 —

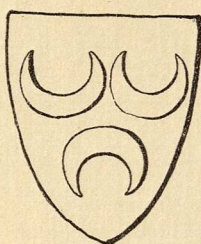
RAKWICZ, (*Rackwitz*) cz. Kamień młyński.

— 2974 —

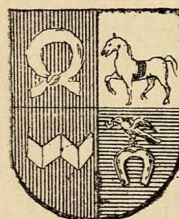
RAKWICZ II.

— 2975 —

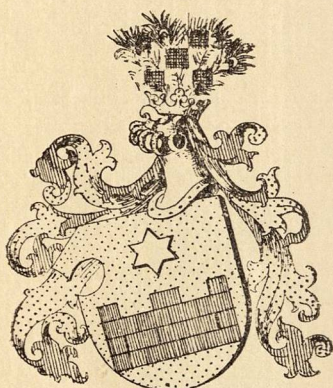
RAKWICZ II.

— 2976 —

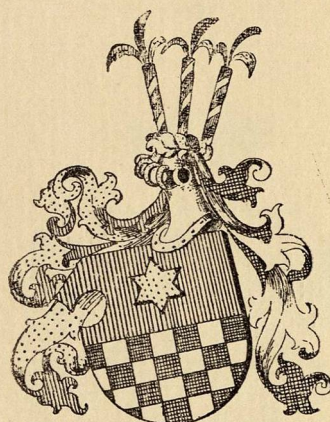
ROMATOWSKI cz. Nałęcz odm.

— 2977 —

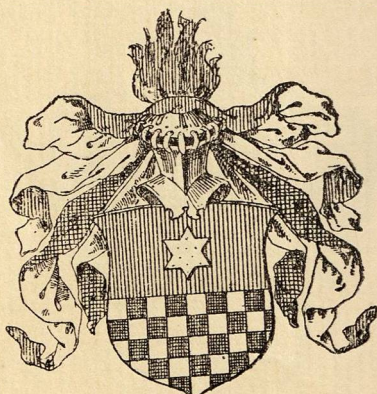
RUMEL I.

— 2978 —

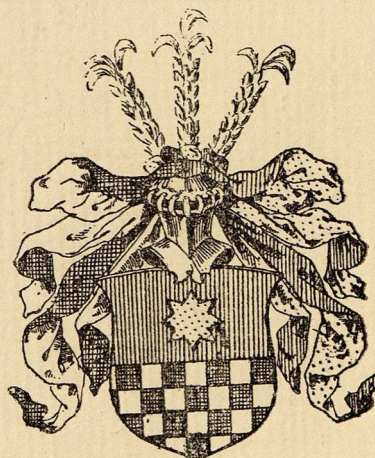
RUMEL II.

— 2979 —

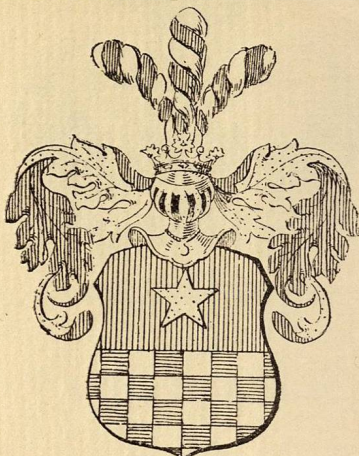
RUMEL III.

— 2980 —

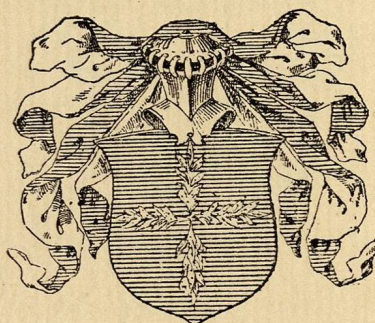
RUMEL IV.

— 2981 —

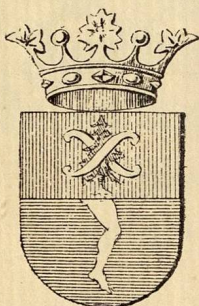
RUMEL V.

— 2982 —

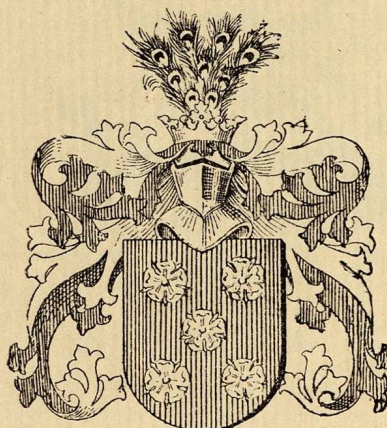
RAMER, de Ramer.

— 2983 —

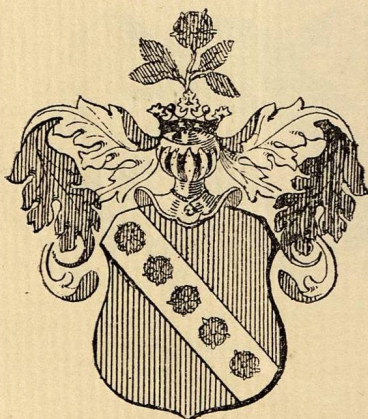
RAMPINELLIS Hrabia.

— 2984 —

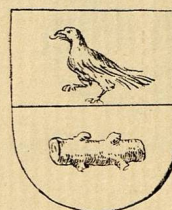
RAMULT I.

— 2985 —

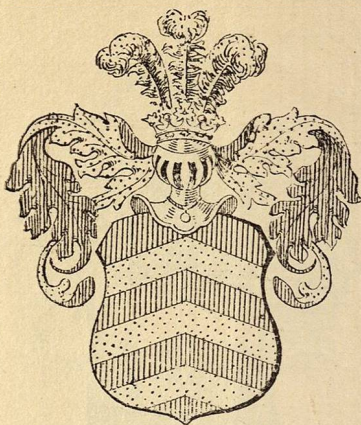
RAMULT II.

— 2986 —

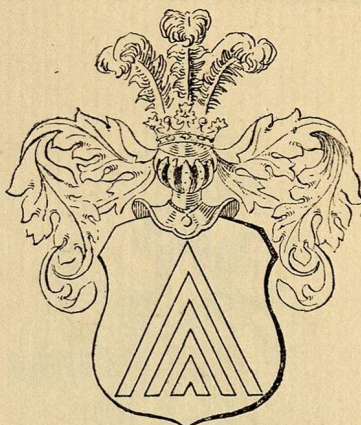
RAP, Rapa.

— 2987 —

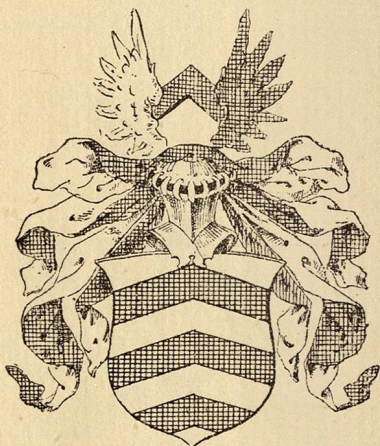
RAPPE I^a, (*Rappen*).

— 2988 —

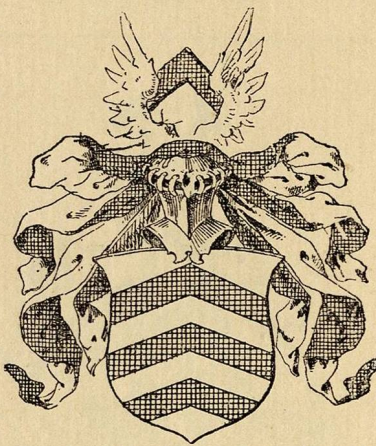
RAPPE I^b.

— 2989 —

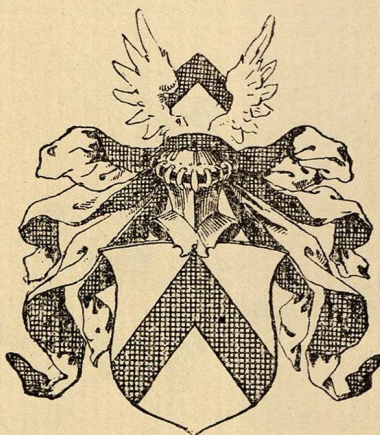
RAPPE II.

— 2990 —

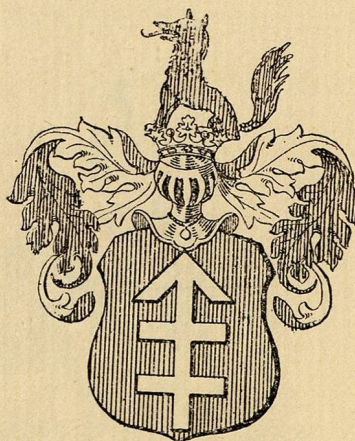
RAPPE III.

— 2991 —

RAPPE IV.

— 2992 —

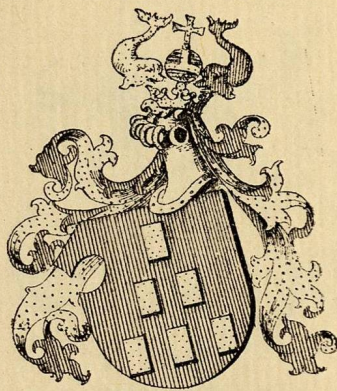
RAPOLD, (*Rappold*).

— 2993 —

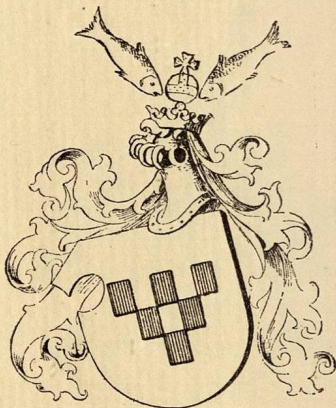
RAROG.

— 2994 —

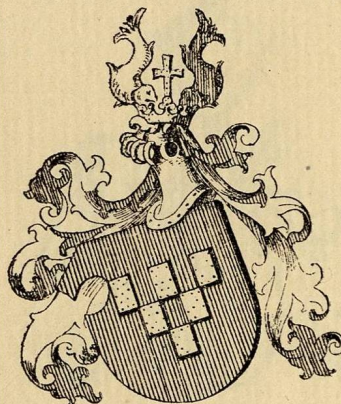
RAROWSKI I^a, (*Rhor, Rohr*).

— 2995 —

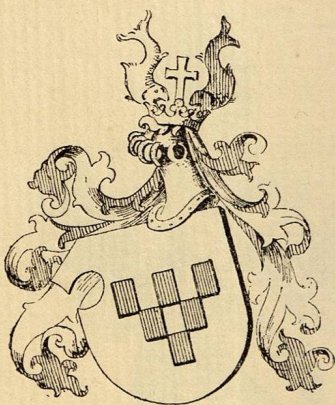
RAROWSKI I^b.

— 2996 —

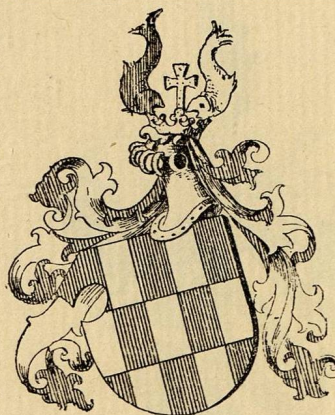
RAROWSKI II.

— 2997 —

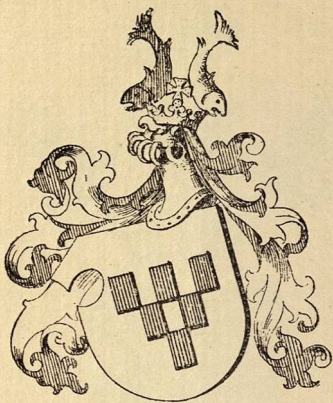
RAROWSKI III.

— 2998 —

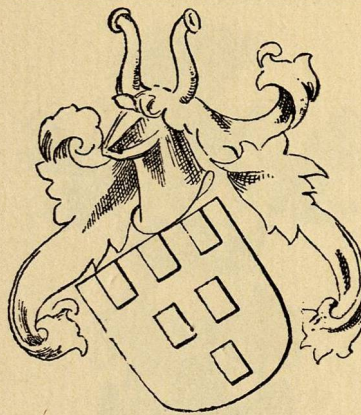
RAROWSKI IV.

— 2999 —

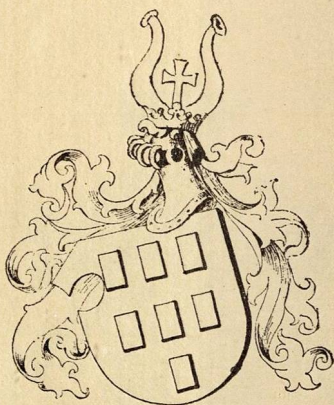
RAROWSKI V.

— 3000 —

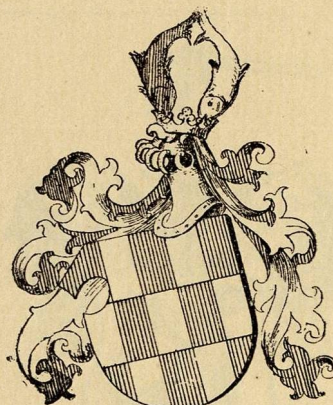
RAROWSKI VI.

— 3001 —

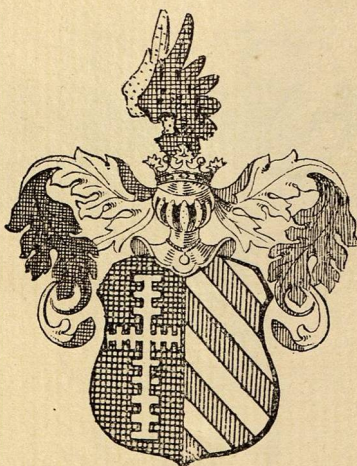
RAROWSKI VII.

— 3002 —

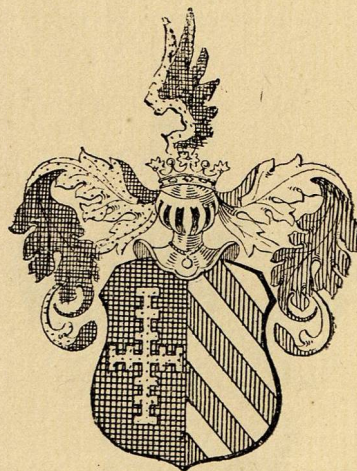
RAROWSKI VIII.

— 3003 —

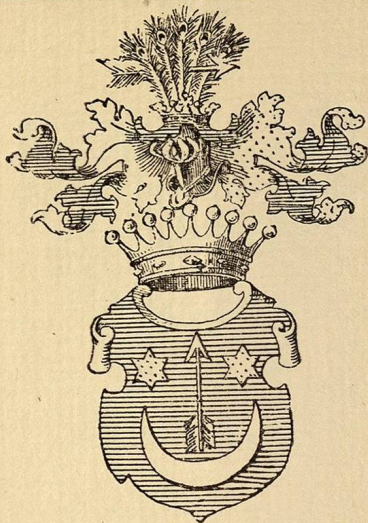
RAS I, Rajs, (*Raes*).

— 3004 —

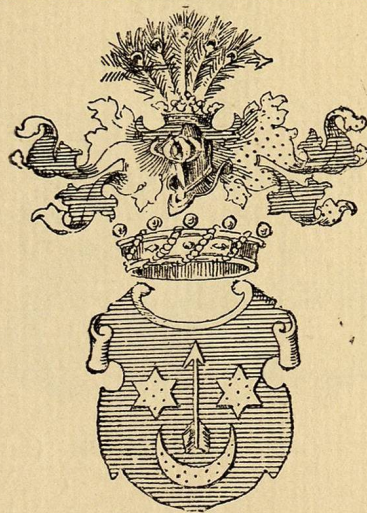
RAS II.

— 3005 —

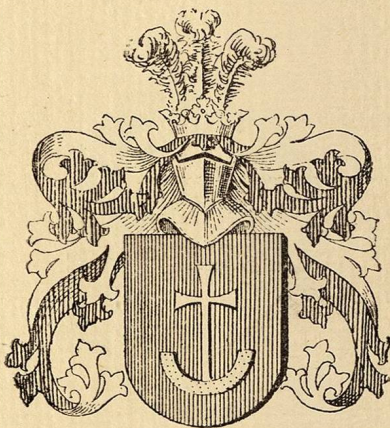
RASTAWIECKI Baron I.

— 3006 —

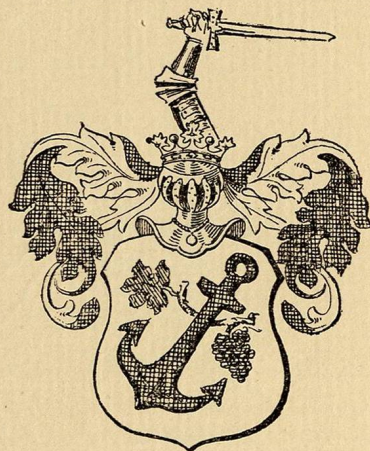
RASTAWIECKI Baron II.

— 3007 —

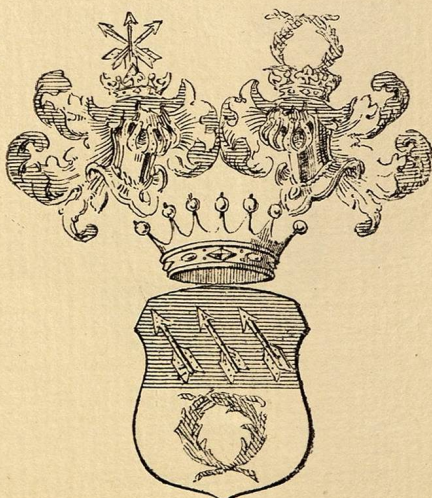
RATULD, Ratold.

— 3008 —

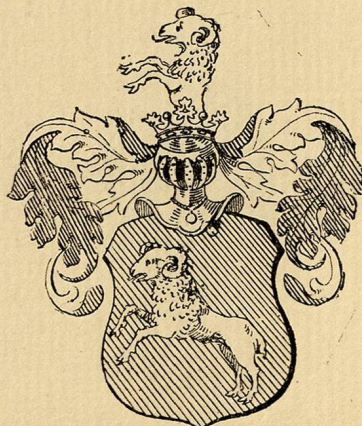
RAU, Gutowski, (*Rhaui*).

— 3009 —

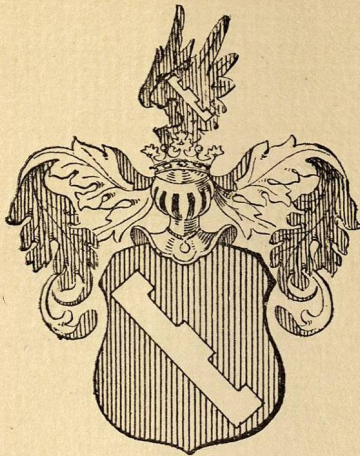
RAUTEN Baron, (*Rauthen, Rautten*).

— 3010 —

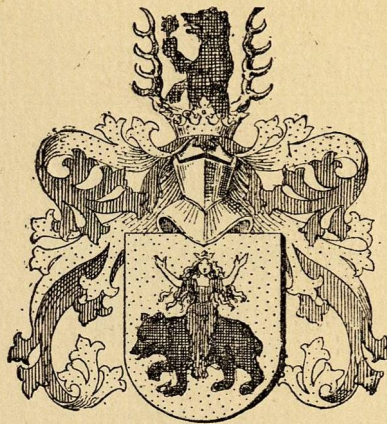
RAUTENBERG cz. Junosza odm.

— 3011 —

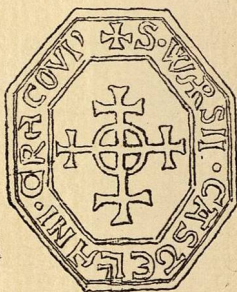
RAUTER, Rautter.

— 3012 —

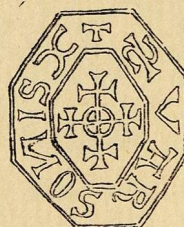
RAWA Iª, Rawicz.

— 3013 —

RAWA Iª.

— 3014 —

RAWA Iª.

— 3015 —

RAWA Iª.

— 3016 —

RAWA Iª.

— 3017 —

RAWA 1^f.

— 3018 —

RAWA 1^g.

— 3019 —

RAWA 1^h.

— 3020 —

RAWA 1ⁱ.

— 3021 —

RAWA 1^j.

— 3022 —

RAWA 1^k.

— 3023 —

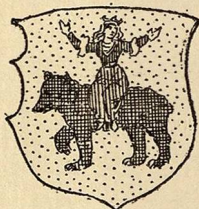
RAWA I¹.

— 3024 —

RAWA Iᵐ.

— 3025 —

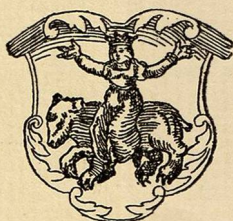
RAWA Iⁿ.

— 3026 —

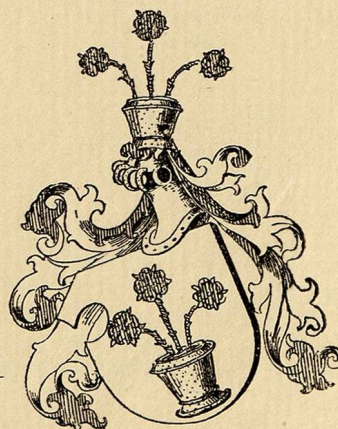
RAWA I°.

— 3027 —

RAWA Iᵖ.

— 3028 —

RAWA Iʳ.

— 3029 —

która właściwiej w tem miejscu przyjść powinna była. Wspominaliśmy o niej pod literą B na str. 48. Niesiecki w tomie VII 498 odróżnia Precków od Borków, chociaż jeden herb im przyznaje. *Nies.; Pocz. sal. gal.; Sieb. III. 2. 361 i IV. 142.*

PREK II. — W polu czerwonym — żelazny kosz czarny z płomieniem czerwono-złotem. Nad hełmem w koronie taki sam kosz. Labry czarne podbite czerwonym. Odmiana poprzedniego z herbarza galicyjskiego. *Sieb. IV. 14. 2.*

PRESEN, (Pressen). — W polu błękitnem — na zielonym wieńcu — miecz końcem do góry w prawo, a wąż złoty, głową w lewo, ukośnie skrzyżowane. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie: błękitne między złotymi. Labry błękitne podbite złotem. Nadany wraz z nobilitacją Doktorowi Wawrzyńcowi Pressen, gubernialnemu protomedykowi w Galicyi, 15 Października 1801 r. *Pocz. sal. gal.; Hefn.; Riet.; Bork.*

PRETORIUS, (Praetorius). — W polu czerwonym, nad dwoma pasami srebrnymi — lewo-ukośnemi — pół kozła. Nad hełmem w koronie także pół kozła. Labry czerwone podbite srebrem. Herb rodziny w Prusiech osiadłej, z której Natanael nobilitowany został przez Stanisława-Augusta, króla polskiego r. 1790. *Vol. Leg.; Małach.; Sieb. III. 2. 359.*

PRETWICZ I. — Na tarczy prawo-ukośnie ściętej w polu górnem błękitnem sześciopromienna złota gwiazda; w dolnem zaś czerwonym — pas złoty lewo-ukośny. Zapiska sądowa z r. 1432 opisuje herb Pretwicz mniej więcej tak jak wygląda niniejszy z roli marszałkowskiej z r. 1461. (Być może, iż są identyczne). *Ulan.; Materyały Nr. 189; Loredan Larchey, Armorial du XV s.; Piek., Heraldyka 254, 374.*

PRETWICZ II, Pretficz, (Pretwitz, Prittwitz) cz. Wczele odm. — Na tarczy szachownica czarno-złota. Nad hełmem w koronie — pół murzyna bez rąk z przepaską srebrną na głowie. Labry czarne podbite złotem. Herb stary rodziny szląskiej w XVI stuleciu, z której gałąź była na Podolu; baronowie czescy. *Paprz.; Biel.; Okol.; Nies.; Sieb. III. 2. 361 i IH. 1. 74; Bork.*

PRISFLD, (Priestfield). — W polu srebrnem — w poprzek zielonego dębu stojącego na murawie — pas poprzeczny błękitny ze srebrnym jakby kamieniem młyńskim o pięciu młotkach wokoło między dwiema pięciopromiennymi gwiazdami srebrnymi. Nad hełmem w koronie latorośl winna z liśćmi i gronami. Hero rodziny angielskiej, z której Jan i Robert Watsonowie z przydomkiem Priestfield, ze względu na talenta i usługi swoje, otrzymali indygenat polski za Stanisława Augusta, króla polskiego r. 1790. Herb cokolwiek odmienny znajdujemy u Rietstapa jako przysługujący rodzinie Wattsonów, która w r. 1883 otrzymała godność baronowską w Anglii. *Vol. Leg. IX, Konst. 208; Sp. sal. pol.; Chrasński, Album 338; Tabl. XXI; Bork.*

PROMNICZ I, (Promnitz). — W polu czerwonym — między dwiema pięciopromiennymi srebrnymi gwiazdami — strzała srebrna żelźcem do góry prawo ukośnie. Nad hełmem w koronie — trzy pióra strusie: srebrne, czarne i czerwone. Labry czerwone podbite srebrem. Herb starej rodziny szląskiej — Baronowie i hrabiowie. *Nies.; Sieb. IV. 11. 32 i VI. 8. II. 60; Bork.*

PROMNICZ II. — Na tarczy między dwiema pięciopromiennymi gwiazdami — strzała żelźcem do góry. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Labry. Odmiana poprzedniego. *Sieb. VI. 8. III. 24.*

PROŃSKI, Pruński Książę. — Na tarczy — znak podobny do podkowy barkiem do góry z uszami na bokach. Herb kniaziów Prońskich, od Prońska w gubernii rjazańskej nazwisko biorących. Z synów Hleba Rościszawowicza księcia Rjazańskiego (idącego od książąt czernichowskich czyli od Ruryka) Wsiewołod i Światopolk, w dziale skutecznym w r. 1186 wzięli Proń (Prońsk) i dali początek kniaziom Prońskim; tak pisze Wolff. *Paprz. Nies.; Dar., Tabl. I. N. 2; Bon.; Wolff, Bork.; Żern.; zapiski WP, Dziadulewicz.*

PROTASOWICZ, Protaszewicz cz. Jastrzębiec odm. — Na tarczy w środku podkowy ocelami do góry — krzyż kawalerski. Nad hełmem w koronie skrzydło. Herb rodziny Protasowiczów w nowogrodzkim i w brześciańskim w XVI stuleciu osiadłej. *Rękopis z r. 1607 w zbiorze Juliusza hr. Ostrowskiego; Nies.; Bon.; Bork.; zapiski WP. Dziadulewicz.*

PROWANA, Prowani, Władysławski. — W polu czerwonym — na piersiach orła białego mniejsza tarcza czterdzielna, na której w polach I i IV czerwonych — złota kolumna z koroną nad kapitelem; w II i III srebrnych — winna latorośl z listkami i trzema gronami. Nad hełmem w koronie kolumna złota. Herb nadany Prowanom, Trojanowi i Prosperowi, synom Wilhelma, szlachcica sabaudzkiego, w XVI stuleciu, w Polsce osiadłym, których Zygmunt August, król, roku 1557 do indygenatu przypuściwszy, herb ich rodziny umieścił na piersiach orła białego we właściwym polu. U Rietstapa znajdujemy herb Prowanów z kolumną srebrną o złotym kapitele i podstawie na czerwonych polach I i IV, i z sześciu listkami winnymi ułożonemi trzy, dwa i jeden, w polach II i III srebrnych. Nad hełmem w koronie orzeł ukoronowany. *Paprz.; Okol.; Nies.; Riet.; Bork.*

PROZOR I. — Na tarczy dwudzielnej w polu I czerwonym — pół orła białego, w II błękitnym — trzy złote sześciopromienne gwiazdy jedna pod drugą. Nad tarczą mitra. Herb rodziny w województwie trockim w XVII stuleciu osiadłej, roszcążcej prawo do pochodzenia od książąt prozorowskich w Rosyi, obecnie wygasłych. Wolff pisze, że niema w Rosyi w rodosłowach śladu aby, który z Prozorowskich wyjechał na Litwę, ani też u żadnego z naszych heraldyków. *Nies.; Bork.; Wolff, Chrzęński tabl. XVIII; rękopis w zbiorze Juliusza hr. Ostrowskiego z podpisem Józefa Prozora, kasztelana witebskiego; Bork.*

PROZOR II. — Na tarczy dwudzielnej w polu prawem — trzy kamienie jeden pod drugim, w lewym zaś pół orła. Herb rodziny Jackowskich w winnickim. *Z rękopisu w posiadaniu WP. Jackowski — Źródła dziej. XXII, 647.*

PROZOR III. — Na tarczy dwudzielnej w polu prawem — pół orła, w lewym zaś — trzy kamienie jeden pod drugim. *Z rękopisu z r. 1575 Iwana Chrzczona, ziemianina witebskiego. Zbiór WP. Bisiera.*

PRÓSZYŃSKI cz. Ogończyk odm. — Na tarczy — pół pierścienia z półstrzałkiem żelazcem do góry na barku a z gwiazdą w środku. Herb Prószyńskich z Przyszna w krakowskim, także na Litwie w XVII stuleciu. Niesiecki kładzie im w hełmie dwie ręce trzymające wieniec. *Nies.; Rękop. ruski z r. 1603 podpisany przez Jarosza Prószyńskiego, w zbiorze Juliusza hr. Ostrowskiego; Bork.*

PRUS I^a, Prusak, Turzyma, Turzyna, Wagi, Piękostki. — W polu czerwonym — półtora krzyża srebrnego to jest bez lewego dolnego ramienia. Nad hełmem w koronie ramię zbrojne z mieczem. Labry czerwone podbite srebrem. Jeden z najstarszych herbów naszych. Liczne zapiski sądowe średniowieczne dotyczące tego herbu zwiąż go stale Turzyną nigdy Prusem aż do r. 1453. Proklamacja Prus służy herbowi Wilczekosy. Dopiero gdy w r. 1455 jakiś bogaty Turzynita nazwiskiem Wacław Petryczyn, przesiedliwszy się z Małopolski do Prus u Zakonu, a podczas wojny pruskiej, pomny swego polskiego pochodzenia, gdy przeszedł z hufcem zbrojnym na stronę Kazimierza Jagiellończyka, otrzymał d. 30 czerwca 1455 r. udostojnienie herbu przez dodatek mniejszej Pogoni w hełmie czyli ramienia zbrojnego z mieczem z proklamacją Prus. Zubożali Turzynowie Małopolscy poszli na wyprawę pod chorągwią Wacława Petryczyna i za tem zarzucili swoje zawołanie Turzyna, a przyjęli Prus; herb swój zatrzymali, ale ramię zbrojne z mieczem, udostojnienie Petryczynowe, umieścili w klejnocie nad hełmem. Odtąd proklamacja Turzyna wychodzi z użycia, a w jej miejsce wchodzi Prus. W jednej zapisce sądowej pyzdrowskiej herb ten nazwany jest Wagi. Pierwotnie herb Turzyna wyglądał inaczej. Według zapisek sądowych przedstawiał półtora krzyża i krzywaśń. Dr. Piekosiński pisze, że ten znak tak wyglądał: lub tak: Ten ostatni znajduje się na jednym z dzwonów kościoła Panny Maryi w Krakowie z r. 1460. Według zapisek sądowych znak ten przedstawiał pastera Ś-go Stanisława, który był herbu Turzyna: *Clenodium S. Stanisłai*. Według D-ra Piekosińskiego w pierwszej połowie XV wieku zaczęto usuwać z herbu ową krzywaśń tak, iż pozostało samo półtora krzyża, któremu stale brak prawego dolnego ramienia. Niesiecki krzyżowi lewe ramię odejmuje; wspomina jednak, że Paprocki i Okolski odejmują prawe. *Dług.; Kromer; Paprz.; Okol.; Kojat.; Nies.; Piek., Ulan.; Mał.; 110—114; Piek., O dyn. poch. 167 i Heraldyka 33-134.*

PRUS I^b. — W polu czerwonym — półtora krzyża srebrnego bez lewego dolnego ramienia. Nad hełmem w koronie ramię zbrojne z mieczem. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana poprzedniego. *Nies.; Sieb. IV. 14. 27.*

PRUS I^c. — W polu czerwonym — krzyż podwójny srebrny z krzywaśnią (pół podkowy czy półksiężycą) barkiem do góry zwróconą pod niższym lewym ramieniem. Nad hełmem w koronie ramię zbrojne zamierzone w lewo. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana przysługująca rodzinie Prus, na Mazowszu pruskim od paru wieków osiadłej, która również używa odmiennego Prusa II, którego niżej podamy. *Sieb. III. tekst 307 tabl. 360.*

PRUS I^d. — Na tarczy — półtora krzyża. Z pieczęci Tomasza Strupińskiego, biskupa krakowskiego z r. 1456, oraz Jana z Pielgrzymowic, podsejdy ziemskiego krakowskiego z lat 1459 i 1468. *Piek., Heraldyka 135.*

PRUS I^e. — Na tarczy — półtora krzyża. Według herbarzyka Ambrożego. *Ambr.; Piek., Heraldyka 133.*

PRUS I^f. — Na tarczy — półtora krzyża. Według rysunku Kojałowicza. *Kojał. 240.*

PRUS II^a. — Prusy, Prusowie, Wilczakosa, Wilczekosy, Wilkosa, Nawilki (Lelewel), Piękostki, Słubia, Nagody. — W polu czerwonym — pod półtora krzyżem srebrnym bez lewego dolnego ramienia — dwie wilcze kosa srebrne, u dołu sznurem złotym zwieszającym się związane, u góry ostrzami skrzyżowane. Nad hełmem w koronie ramię zbrojne z mieczem. Labry czerwone podbite srebrem. Proklamacya Wilczakosa przychodzi w zapiskach sądowych z r. 1411, 1414 i 1415. Zawołanie to zamienia się na Wilczekosy pod latami 1417, 1434 i 1443 i Wilkosa, (dwie wilcze kosa z krzyżem pojedynczym) pod r. 1527, zaś proklamacya Prusy dla tego herbu w zapisce z r. 1431, w herbarzu też arseńskim z r. 1530 i herbarzyku Ambrożego: Prusowie. Na Szlaku pojawia się ten herb już na pieczęci komesa Franciszka z Wilczyc z r. 1287. Jest wszelkie prawdopodobieństwo, pisze Dr. Piekosiński, że ten herb zwał się także Piękostki, herbu innego tej nazwy nie zna heraldyka. Długosz w *Liber Beneficiorum* wspomina, że dziedzice Mikułowic należą do rodu Piękostków, a właśnie tablica erekcyjna kościoła w Mikułowicach podaje najstarszą postać herbu Wilczekosa jako herb dziedziców Mikułowa. W zapisce sieradzkiej z r. 1401 przechowanej w archiwum wszech-nicy jagiellońskiej, herb jest też nazwany Słubicą, odnosi się ta nazwa do Prusa II, bo wtedy jeszcze herb Wilczekosa zwano tylko Prusami. Prawdopodobnie przez pomyłkę, pisze Małachowski T. I, 119. Długosz zowie jeszcze ten herb Nagody. *Dług.; Kromer; Biel.; Papr.; Okol.; Kojał.; Nies.; Mał.; Piek., Heraldyka 135, 177 i 179.*

PRUS II^b. — W polu czerwonym — pod półtora krzyżem srebrnym lub złotym bez prawego dolnego ramienia — dwie wilcze kosa srebrne, u dołu sznurem złotym zwieszającym się związane, u góry ostrzami skrzyżowane. Nad hełmem w koronie ramię zbrojne z mieczem. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana poprawna, u Niesieckiego bowiem ramienia lewego nie dostaje, gdy powinno według najstarszych źródeł prawego brakować. *Sieb. IV. 14. 27.*

PRUS II^c. — W polu czerwonym — pod półtora krzyżem srebrnym lub złotym bez prawego dolnego ramienia — dwie wilcze kosa srebrne u dołu sznurem złotym zwieszającym się związane, u góry ostrzami skrzyżowane. Nad hełmem w koronie trzy lub pięć piór strusich. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana poprzednich. *Papr.; Nies.; Sieb. IV. 14. 27.*

PRUS II^d. — W polu czerwonym — pod półtora krzyżem srebrnym lub złotym bez prawego dolnego ramienia — dwie wilcze kosa srebrne, u dołu sznurem złotym zwieszającym się związane, u góry ostrzami skrzyżowane. Nad hełmem w koronie noga zbrojna zgięta w kolanie w lewo do góry piętą w prawo. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana przysługująca rodzinie Prusów na Mazowszu przeszło od paru wieków osiadłej. Ta sama rodzina używa odmiennej formy Prusa I, podaliśmy ją nieco wyżej pod Prusem I^c. *Sieb. III. tekst 306 tabl. 360.*

PRUS IIe. — W polu czerwonym nad srebrną figurą 8 — półtora krzyża. Nad hełmem w koronie noga zbrojna w kolanie zgięta w lewo, piętą do góry w prawo zwrócona. Labry

czerwone podbite srebrem. Odmiana przysługująca rodzinie Prusów, na Mazowszu w XVI stuleciu licznie ozrodzonej. *Sieb. VI. 4. 47.*

PRUS II^f. — W polu czerwonym — nad barkiem srebrnego półksiężyca — półtora krzyża srebrnego bez prawego dolnego ramienia. Nad hełmem w koronie ramię zbrojne z mieczem zgięte w łokciu w lewo. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana przysługująca tej samej rodzinie Prusów na Mazowszu pruskim w XVI stuleciu licznie osiadłej, i używającej kilku odmian tego herbu. *Sieb. VI. 4. tekst tabl. 47.*

PRUS II^g, Wilczekosy. — Na tarczy znak . Według zwornika w kościele ks. Cystersów w Mogile z XIII lub XIV wieku. *Piek., O dynast. pochodz. 264 i Heraldyka 177.*

PRUS II^h. — Na tarczy znak . Według tablicy erekcyjnej kościoła we wsi Wojciechowice, która się niegdyś Mikułowice zwała z r. 1362. *Piek., Heraldyka 177.*

PRUS IIⁱ. — Na tarczy — wilcze kossy przewiązane u dołu. Według pieczęci Adama Będkowskiego, doktora dekretów, kanonika i oficjała krakowskiego r. 1413 w archiwum wszechnicy jagiellońskiej. *Piek., Heraldyka 177.*

PRUS II^j. — Na tarczy dwie półkotwice czy wędv pałakowate jedna na drugiej u góry przekrzyżowane tworzące znak taki: Z pieczęci Stanisława Dawidowskiego, późniejszego sędziego ziemskiego lwowskiego z r. 1425. *Piek., Heraldyka 178.*

PRUS II^k. — Na tarczy — wilcze kossy, u góry końcami skrzyżowane z półtora krzyżem nad nimi. Z tablicy erekcyjnej kościoła w Bendkowie z r. 1462 fundacyi Piotra Wspinka, dziekana kieleckiego a kanonika gnieźnieńskiego i poznańskiego oraz Franciszka i Mikołaja Bętkowskich. Gdy na pieczęci Adama Bętkowskiego z r. 1413 jeszcze niema półtora krzyża, a bracia Bętkowscy w r. 1462 już kładą to półtora krzyża, wynika że półtora krzyża między rokiem 1413 i 1462 do herbu Wilczekosy dodane zostało. *Piek., Heraldyka 178.*

PRUS II^l. — Na tarczy — wilcze kossy z krzyżykiem u góry w skrzyżowaniu. Według herbarzyka Ambrożka. *Ambr.; Piek., Heraldyka 176.*

PRUS II^m. — Na tarczy — wilcze kossy. Według rysunku Kojatowicza. *Kojał. str. 326.*

PRUS III^a, Nagody. — Na tarczy dwudzielnej w środku — nad kosą srebrną w słup, końcem ostrym na dół, barkiem w prawo — w polu czerwonym, i nad półpodkową srebrną także w słup, bokiem w lewo — w polu błękitnym — półtora krzyża złotego bez lewego dolnego ramienia. Nad hełmem w koronie — noga zbrojna zgięta w kolanie, piętą do góry w lewo. Labry czerwone i błękitne podbite srebrem. Jeden ze starszych herbów polskich, powstał prawdopodobnie z kilku innych: Poboga, Prusa I i II. W zapiskach sądowych średniowiecznych z XV wieku nazwa Nagody odnosi się do herbu Jelita, oraz do Jastrzębca czy Tępej podkowy; Paprocki to zawołanie odnosi do Prusa III-go. *Paprz.; Biel.; Okol.; Kojat.; Nies.; Mał.; Piek.*

PRUS III^b. — Na tarczy dwudzielnej, w środku — nad kosą srebrną w słup, końcem ostrym na dół, barkiem w prawo — w polu czerwonym, i nad półpodkową srebrną także w słup, bokiem w lewo — w polu błękitnym — półtora krzyża złotego bez lewego dolnego ramienia. Nad hełmem w koronie noga zbrojna zgięta w kolanie, piętą do góry w lewo, krwią z uda brocząca. Labry z prawej czerwone, z lewej błękitne — podbite srebrem. Odmiana poprzedniego z herbarza galicyjskiego. *Sieb. IV. 14. 27.*

PRUS III^c. — W polu czerwonym — w środku nad srebrną kosą w słup, barkiem w prawo, i półpodkową bokiem w lewo stojącą — półtora krzyża srebrnego bez lewego ramienia. Nad hełmem w koronie noga zbrojna zgięta w kolanie piętą do góry w lewo. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana poprzedniego. *Nies.; Sieb. IV. 14. 27.*

PRUS III^d. — Na tarczy dwudzielnej, w polu prawem — kosa barkiem w prawo końcem na dół, w lewym — półpodkowa bokiem w lewo z półtora krzyżem bez prawego dolnego ramienia na barku. Nad hełmem w koronie — noga zgięta w kolanie piętą do góry w lewo. Według Kojatowicza. *Kojał. str. 243.*

PRUS IIIe. — Na tarczy dwudzielnej — pod półtora krzyżem bez prawego dolnego ramienia u szczytu stojącym — półpodkowy barkiem w lewo końcem do dołu. Nad hełmem w koronie noga zgięta w kolanie piętą do góry w lewo. Według starego rysunku ze zbiorów Dr. Piekosińskiego łaskawie mi udzielonego.

PRUS III^f. — W polu czerwonym — w środku nad srebrną półpodkową barkiem w lewo i kosą w słup barkiem w lewo — półtora krzyża bez lewego dolnego ramienia. Nad hełmem, w koronie trzy pióra strusie. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana przysługująca Glaznowskim, którzy jakoby dla zabicia św. Stanisława, biskupa krakowskiego, nogę złotą w hełmie zrzucili, a przybrali na hełm trzy pióra strusie. Odmiana ta przysługuje również Wichulskim i Nogackim. *Nies.*

PRUS III^g z gwiazdą. — W polu błękitnym na barku srebrnej podkowy z sześciopromienną gwiazdą złotą we środku — półtora krzyża złotego bez dolnego lewego ramienia. Nad hełmem w koronie noga zbrojna, zgięta w kolanie, piętą do góry w lewo. *Krzyż.; Chrzęński tabl. VI.*

PRUSZKOWSKI I cz. Czewoja albo Łzawa odm. — W polu błękitnym dwudzielnym — dwie srebrne podkowy barkami do siebie. Nad hełmem w koronie i pół jelenia. Odmiana przysługująca Pruszkowskim na Szlążku. *Paprz.; Nies. VI. — 300 VII. 529; Małach.*

PRUSZKOWSKI II. — Na tarczy dwudzielnej w polu prawem czerwonym i lewym srebrnym — dwie podkowy naprzemian pół: srebrne i czerwone. Nad hełmem w koronie pół jelenia. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana powyższego ze źródeł niemieckich. Baronowie i Hrabiowie. *Sieb. IV. 11. 32 i VI. 8, II. 60.*

PRUSZKOWSKI III. — Na tarczy czterodzielnej w polach I i IV czarnych — jeleni złoty; w II i III dwudzielnych z prawej czerwonych z lewej srebrnych — podkowy naprzemian pół: srebrne i czerwone, barkami zetknięte. Nad hełmem w koronie — pół złotego jelenia. Labry z prawej czerwone podbite srebrem, z lewej czarne podbite złotem. Odmiana poprzedniego. *Nies.; Sieb. IV. 11. 33 i VI. 8, II. 60.*

PRUSZKOWSKI IV. — Na tarczy czterodzielnej w polach I i IV ściętych, złotych od góry, czarnych od dołu — jeleni srebrny, w II i III dwudzielnych czerwonych z prawej, srebrnych z lewej — dwie podkowy naprzemian pół srebrne i czerwone barkami do siebie. Nad hełmem w koronie — pół jelenia. Labry z prawej czerwone podbite srebrem, z lewej czarne podbite złotem. Odmiana poprzedniego. *Sieb. IV. 11. 33 i VI. 8, II. 60.*

PRUSZKOWSKI V. — Na tarczy czterodzielnej w polach I i IV ściętych, złotych od góry, czarnych od dołu — jeleni srebrny; w II i III dwudzielnych czerwonych z prawej, srebrnych z lewej — dwie podkowy naprzemian pół srebrne i czerwone barkami do siebie. Nad tarczą dwa hełmy ukoronowane: w pierwszym — pół jelenia w lewo, w drugim — na skrzydle dwudzielnym czerwonym i srebrnym — podkowy srebrne i czerwone barkami do środka. Labry przy pierwszym czerwone podbite srebrem, przy drugim czarne podbite złotem. Odmiana poprzedniego. *Sieb. IV. 11. 33 i VI. 8, II. 60.*

PRZEBENDOWSKI I. — W polu złotem pod koroną królewską — kuna wspięta kulę świata błękitną opasaną złotem ze złotym krzyżem na wierzchu w łapach trzymająca. Nad tarczą korona hrabiowska. Odmiana przysługująca Przebendowskim, jakoby pierwotnie związanym się Wilmsdorfami, a później Przebendowskimi od majątku swego Przebądowa. Na Pomorzu nosili w herbie według Siebmachera — wilka czarnego w złotym polu, w Polsce zaś zamienili wilka na kunę, przy nadaniu Janowi Przebendowskiemu tytułu hrabiowskiego w roku 1711 przez Augusta Saskiego, króla Polskiego, za zasługi oddane przy elekcji. Tytuł ten następnie potwierdzony został przez Stanisława Augusta w roku 1789. *Sieb. III. tekst. 22. tabl. 24.*

PRZEBENDOWSKI II. — W polu złotem na zielonem pagórku kuna brunatna wspięta, kulę świata czyli jabłko królewskie błękitne, złotem przepasane z krzyżem złotym na wierzchu w łapach trzymająca. Nad koroną hrabiowską hełm ukoronowany. Labry czerwone podbite złotem. Tarczę podtrzymują rycerze zbrojni w hełmach z pióropuszami na głowie i kopią w rękę. Odmiana poprzedniego, *Gritz. Hild.*

PRZEBOŁOWSKI cz. Poraj odm. — W polu czerwonym — ośmiolistna róża srebrna. Nad koroną szlachecką taka sama róża. Nadany wraz z nobilitacją Franciszkowi Przebołowskiemu przez Stanisława Augusta, króla polskiego, potwierdzony 5 Lutego 1775. *Vol. Leg. VII f. 679; Kancl. ks. 41 f. 265; Bork.; zapiski WP. Jackowskiego.*

PRZEOJ. — W polu błękitnem — między barkami dwóch czarnych rogów oprawnych w złoto i z nawiązaniem złotem, prawym do góry, lewym na dół wylotem — złoty klucz piórem do góry w lewo. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Labry błękitne podbite złotem. Nadany wraz ze szlachectwem Janowi Grubińskiemu, intendentowi przy pałacach w Łazienkach i Belwederze po ogłoszeniu prawa z r. 1836 o szlachectwie, na przedstawienie deputacyi szlacheckiej gubernii warszawskiej, za N. 78643, polecił Heroldy Królestwa zapisać do ksiąg szlachty dziedzicznej 14/2 Sierpnia 1847 r. Herb zatwierdzony 10/22 Lutego 1855 za N. 5113 — dnia 5/17 kwietnia 1856 r. na przedstawienie deputacyi szlacheckiej gubernii warszawskiej za N. 4051 upoważnia Heroldy do zapisania do ksiąg genealogicznych: żonę Jana Grubińskiego: Joannę z Orłowskich i dzieci: Floryana-Aloizego (dzisiaj artysta dramatyczny), Henryka-Józefa (wynalazcę żniwiarki), Kazimierza-Apolinarego-Stefana, Lucynę-Joannę i Walentynę-Julię. *Sp. szl. pol.; zapiski WP. Bisiera; Bork.*

PRZEGONIA I, Przeginia. — W polu czerwonym — między barkami dwóch złotych półksiężyców w słup — miecz końcem na dół. Nad hełmem w koronie pół smoka zięjącego płomieniem, na których, prostopadle do paszczy smoka, — miecz między półksiężycami. Jeden z najstarszych herbów polskich. Zapiski sądowe odnoszące się do tego herbu liczne są począwszy od r. 1398. Zawołanie stale w nich jest Przeginia, również w herbarzu arsenalskiem z r. 1530 i w herbarzyku Ambrożego. I słusznie, pisze Dr. Piekosiński, jest to bowiem proklamacja topograficzna pochodząca od wsi Przeginia leżącej w ziemi krakowskiej w okolicy gdzie leżały posiadłości Ostojów, których Przeginie są tylko boczną gałęzią. Tylko w jednej heraldyce Dra Piekosińskiego, str. 444 — znalazłem, że pole ma być błękitne; Długosz co prawda w spisach herbów powiada, że w Ostoi miecz i księżyc błękitne, ale w polu czerwonym. Niesiecki wspomina, że smoka w hełmie obracają w prawo i w lewo. Średniowieczna pieczęć z tym herbem znana jest jedna tylko z r. 1424 Piotra Wolframa, scholastyka gnieźnieńskiego, kanonika krakowskiego. *Krom.; Papr.; Okol.; Nies.; Mat.; 128; Piek., Heraldyka 136, 444; Sieb. IV. 14, 27.*

PRZEGONIA II. — Na tarczy między barkami dwóch półksiężyców miecz — Według herbarzyka Ambrożego. *Ambr.; Piek., Heraldyka 136.*

PRZEMYSŁOMIERZ. — W polu błękitnem — między snopem złotym knowiem do góry a srebrną kotwicą — pas srebrny z trzema złotymi kawalerskimi krzyżami jeden za drugim — wszystko lewoukośnie. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Nadany wraz z nobilitacją Geryczowi (*Geritz*), kupcowi miasta Warszawy, przez Aleksandra I, cesarza rosyjskiego i króla polskiego r. 1818. *Chrzęśki, Album 500, w nobilitacjach między r. 1814 a 1831.*

PRZEREMBSKI Hrabia cz. Nowina odm. — Na tarczy pięciodzielnej w polach I i IV złotych — dwugłowy orzeł czarny austriacki ukoronowany; w II i III czerwonych — pas poprzeczny srebrny; w V zaś błękitnem w uchu kotłowym barkiem na dół — miecz rękojeścią do góry, końcem na dół. Nad koroną hrabiowską — trzy hełmy: w pierwszym i trzecim orzeł czarny, w środkowym noga zbrojna, w kolanie zgięta, pięta do góry w lewo. Labry (u Rietstapa) przy pierwszym czerwone, przy drugim błękitne podbite srebrem, przy trzecim czarne podbite złotem. U Siebmachera labry po połowie czerwone podbite srebrem i czarne podbite złotem. Herb rodziny z Przeręby w piotrkowskiem, z której gałęzi otrzymała w osobie Maksymiliana i jego stryjczych braci Andrzeja i Hieronima tytuł hrabiowski świętego państwa rzymskiego r. 1637. potwierdzony w Austrii r. 1801; gałąź ta wygasła r. 1811. *Papr.; Biel.; Okol.; Nies.; Sieb. IV. 14. tekst i tabl.; Riet.; Bork.*

PRZEROWA I, Przyrowa, Grotowie, Proporzec. — W polu czerwonym — proporzec złoty prawo-ukośnie leżący, z chorągwią na wpół założoną na drzewcu. Nad hełmem w koronie

trzy pióra strusie. Labry czerwone podbite złotem. Jeden ze starszych herbów polskich. Zapiska sądowa średniowieczna odnosząca się do tego herbu jest tylko jedna z r. 1436. Z rękopisów Długosza jeden mianowicie Łętowskiego nazywa ten herb także Grotowie. Długosz w historii swojej nazywa także ten herb Proporzec. W heraldyce D-ra Piekosińskiego, str. 137 i 452 znajdujemy, że w klejnocie ma być orle skrzydło białe, a to na zasadzie rękopisów Długosza. *Dług.; Papr., Okol. Nies.; Mat. 121. Piek., Heraldyka.*

PRZEROWA II. — W polu czerwonym—proporzec złoty prawoukośnie leżący z chorągwią złotą na wpół założoną na drzewcu. Nad hełmem w koronie—trzy pióra strusie. Labry czerwone podbite złotem. — Według herbarza galicyjskiego, rysunek zbliżony więcej do Paprockiego niż do Niesieckiego. *Papr. 728; Sieb. IV. 14. 27.*

PRZEROWA III. — W polu czerwonym—proporzec złoty prawo-ukośnie leżący. z chorągwią złotą na wpół założoną na drzewcu. Nad hełmem w koronie—trzy pióra strusie złote między czerwonymi. Labry czerwone podbite złotem. — Odmiana w kolorze piór na hełmie. *Sieb. IV. 14. 27.*

PRZEROWA. — Na tarczy — proporzec. Z płyty grobowej Bartłomieja z Belska Starego, dziekana u Ś-go Jana w Warszawie z r. 1500. *Ks. z. czerskiej str. IX; Piek., Heraldyka 137.*

PRZEROWA. — Na tarczy proporzec złoty prawoukośnie leżący z chorągwią na wpół zwiniętą. Nad hełmem w koronie—trzy pióra strusie. Według rysunku Kojałowicza. *Kojał. 247.*

PRZESTRZAŁ. — W polu czerwonym — miecz końcem prosto do góry, przez środek strzałą żelazcem w prawo-ukośnie przeszyty. Nad hełmem w koronie—trzy pióra strusie. Labry czerwone podbite srebrem. Herb według Niesieckiego nadany Stefanowi Janczowi z Wajnał albo z Unichowa w Siedmiogrodzie, przez Macieja, króla węgierskiego w r. 1482, o czym świadczy przywilej Zygmunta Augusta, króla polskiego z r. 1569, tamten pierwszy przywilej zawierający, a oblatowany w księgach przemyskich r. 1590. Syn Stefana Teodoryk zginął za króla Jana Olbrachta na Bukowinie, — brat jego rodzony Iwonia w nagrodę zastug swoich i brata od Zygmunta I, króla polskiego, przywilej na pewne daniny w ziemi przemyskiej otrzymał r. 1509, który to przywilej potwierdzony przez Zygmunta Augusta, króla polskiego, a oblatowany w grodzie sanockim roku 1595. Iwoni syn: Kunasz Janczowicz Unichowski, którego synowie: Jacko Terlecki, Jan Berezański, Paweł Ustrzycki i Damian Stebniewski, bracia rodzeni, ale od dóbr tak nazwani, czego dowodzi przywilej z r. 1553. Ani Paprocki, ani Bielski, ani Okolski o nich nie pisali. *Nies.; Sieb. IV. 14. 27.*

PRZEWÓSKI I, Przewoski, (Rütenberg). — W polu błękitnym — trzy krzewy ruty zielonej rzędem. Nad hełmem bez korony także same trzy krze. Labry. Herb rodziny pomorskiej z Przeworza pod Gdańskiem, także i w poznańskim w przeszłym wieku osiadłej. Zwali się Rütenberg. Niesiecki zwie ich Rutendorfami i za nim Borkowski. *Nies.; Sieb. III. 2. 363; Bork.*

PRZEWÓSKI II. — W polu błękitnym — trzy pęki różg zielonych rzędem. Nad hełmem także trzy pęki. Labry błękitne podbite srebrem. Odmiana poprzedniego. *Sieb. III. 2. 363.*

PRZEWOSKI, Przeworski. — W polu błękitnym — trzy złote pęki różg rzędem. Nad hełmem także trzy pęki. Labry błękitne podbite złotem. Odmiana przysługująca rodzinie z Przeworza pod Gdańskiem w XVI stuleciu osiadłej, a dzisiaj podobno tam zgasłej. *Sieb. VII. 3. 12.*

PRZEZDZIECKI Hrabia, cz. Pierzchała albo Roch odm. — W polu czerwonym — pod lilią srebrną — trzy srebrne wręby stopniami ku dołowi zmniejszające się. Nad koroną hrabiowską i hełmem ukoronowanym lilia srebrna. Labry czerwone podbite srebrem. Godło: CANDIDE ET RECTE. Herb rodziny mazowieckiej na Litwie, z której Konstanty, syn Michała, marszałek szlachty podolskiej, otrzymał w r. 1843 osobisty tytuł hrabiowski w Rosyi. Niesiecki o tej rodzinie przemilczał, Kojałowicz również. *Wiel.; Kos. III. 403 i IV. 384; Sp. tit. lic.; Bork.*

PRZOSNA, Proсна. — W polu błękitnem — pod trzema murowanemi basztami — lew złoty biegnący. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich. Jeden z bardzo starych herbów naszych, nazwa u Długosza i w herbarzu arsenalskim z r. 1530 Prozna. W zapiskach sądowych zresztą nielicznych najstarsza jest z r. 1393. Zapiska z r. 1416 mówi, że mają być trzy wieże z wierzchu i pół lwa czyli lew bez głowy, zapiska z r. 1397 o wieżach nie wspomina, tylko według niej lew ma być z głową dziewiczą. Jeszcze odmienną formę znajdujemy na malowidłach ściennych klasztoru pocysterskiego w Łędzie. Zakrzewski w Tomie IV Kodeksu Wielkopolskiego str. 344 czyni uwagę, że na podstawie najdawniejszych ksiąg grodzkich poznańskich można wykazać, że rodziny wspomniane jako należne do tego herbu osiadłe były w dawniejszych wiekach po większej części nad rzeką Prosną. *Dług.: Papr.; Biel.; Okol.; Nies.; Mał.; Piek., Heraldyka 132.*

PRZOSNA II. — W polu złotem na czarnym murze o trzech basztach blankowanych — lew czerwony. Nad hełmem czerwona lwia głowa. Labry czerwone i czarne podbite złotem. Odmiana według Siebmachera przysługująca Balińskim na Pomorzu. *Sieb. VI. 4. 2.*

PRZOSNA III. — Z malowideł ściennych klasztoru pocysterskiego w Łędzie. Sprawozdanie Komisji do badań historii sztuki w Połsce. *Piek., Heraldyka 133.*

PRZOSNA IV. — W polu błękitnem pod trzema czerwonymi basztami — lew złoty. Według herbarza arsenalskiego z r. 1530. Rysunek z oryginału paryzkiego. *Piek., Heraldyka 132.*

PRZOSNA V. — Na tarczy — lew jakby dźwigający trzy baszty. Według herbarzyka Ambrozego. *Piek., Heraldyka 132.*

PRZOSNA VI. — Na tarczy — lew jakby dźwigający trzy baszty. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich. Według rysunku Kojałowicza. *Kojał. 244.*

PRZYCHODZKI Baron, Przychocki cz. Trzaska odm. — Herb rodziny mieszczańskiej wielickiej, z której Jan Nepomucen, sekretarz Augusta III, króla polskiego, żupnik wielicki, otrzymał szlachectwo stanu rycerskiego (*eques*) 17 Grudnia r. 1782, synowie zaś Kazimierz i Ignacy tytuł baronowski austriacki r. 1794, bez odmiany w herbie. *Pocz. szl. gal.; Kos I 221; Bork., Gen. 718.*

PRZYJACIEL I^a. — W polu błękitnem na misie — serce ludzkie strzałą lewo-ukośnie żelazcem na dół przebite. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich. Labry. Herbu tego nie zna Długosz i nie wspomniany w zapiskach — musi być późniejszy, jednakże znany Paprockiemu. *Papr.: Biel.; Okol.; Kojał.; Nies.; Mał. I, 121.*

PRZYJACIEL I^b. — W polu błękitnem — na misie serce ludzkie strzałą z góry prawo-ukośnie przeszyte żelazcem na dół. Nad hełmem w koronie pięć piór strusich. Labry. Odmiana poprzedniego. *Kojał. 244.*

PRZYJACIEL I^c. — W polu błękitnem na misie złotej — serce ludzkie strzałą z góry lewo-ukośnie przeszyte żelazcem na dół. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Labry błękitne podbite złotem. Odmiana z herbarza galicyjskiego. *Sieb. IV. 14. 28.*

PRZYJACIEL II. — W polu błękitnem — między dwoma sercami ludzkimi — strzała żelazcem do góry. Nad hełmem w koronie ogon pawli. Odmiana przysługująca Lisieckim i Hryniewiczom na Litwie Mackiewiczom i Wojciechowiczom według WP. Dziadulewicz. U Kojałowicza jest to jedna rodzina, u Niesieckiego dwie. *Rękopisy z 1581 i 1613 r. u Gieysztor; Polaczek; Kojał. 246; Nies. VII. 553. zapiski WP. Dziadulewicz.*

PRZYJACIEL III. — W polu błękitnem między dwoma sercami ludzkimi — dwie strzały, żelazcami do góry. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Labry. Odmiana przysługująca Bohusławom i Skirmuntom Strawińskim na Litwie, a także Mingajłowiczom na Litwie według p. Dziadulewicz. *Kojał. 246; Nies.; Rękopis z XVII w. u WP. Bolcewicz; Polaczek; zapiski Wł. Dziadulewicz.*

PRZYJACIEL IV. — W polu srebrnym na misie — dwa serca czerwone rzędem, strzałą w lewo na poprzek przeszyte. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana z herbarza galicyjskiego. *Sieb. IV. 14. 28.*

PRZYJACIEL V. — W polu błękitnym na misie — serce dwiema strzałami, żeleźcami do dołu, na krzyż przebite. Nad hełmem w koronie — trzy pióra strusie. Labry. Odmiana u Niesieckiego przytoczona. *Nies. VII. 553.*

PRZYJACIEL VI. — W polu czerwonym — między dwoma srebrnymi sercami — miecz końcem prosto na dół. Nad hełmem w koronie — trzy pióra strusie. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana przysługująca Łomiczewskim, Janowiczom, Romanowskim — jakkolwiek wyżej na tabl. 314 podaliśmy odmianę wyłącznie Liniewskim przysługującą. *Nies. VI. 102; Duńcz.; Małach.; Sieb. IV. 14. 17 Rękopis z r. 1580, 1674 i 1691 u Gieysztora; zapiski WP. Dziadulewicz.*

PRZYJACIEL VII. — W polu srebrnym — między dwoma czerwonymi sercami miecz końcem na dół. Nad hełmem w koronie — pięć piór strusich albo trzy: czerwone między srebrnymi. Labry czerwone podbite srebrem. Przyznany Ignacemu Liniewskiemu przy wpisaniu go do szlachty galicyjskiej r. 1782. *Sieb. III. 2. 287 i IV. 14. 7; Hefn.; Riet.; Bork.*

PRZYJACIEL VIII. — W polu błękitnym — między dwoma czerwonymi sercami odwróconymi do góry — miecz końcem prosto na dół. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Labry błękitne podbite srebrem. Odmiana jakoby Liniewskim przysługująca. *Sieb. IV. 14. 17.*

PRZYJACIEL IX. — W polu błękitnym — dwa serca jedno na drugim, z góry przez środek przebite mieczem. Herb wołyński przysługujący na Litwie Dowborom i Muśnickim. *Nies. VII. 553; Chrzęński tabl. XIV; zapiski WP. Dziadulewicz.*

PRZYJACIEL X. — Według pieczęci Klary Stanisławówny z r. 1539 w zbiorach śp. Wacława Rulikowskiego *Piek. Heraldyka 307 (fig. 537) i 311.*

PRZYJACIEL XI. — Na tarczy — pod krzyżykiem równoramiennym dwa serca obok siebie. Odmiana przysługująca Maciejewiczom czy Matejewiczom. *Rękopis z r. 1580 u Gieysztora; Piek., Heraldyka 311 zapiski WP. Dziadulewicz.*

PRZYJACIEL XII. — Na tarczy — między dwoma sercami końcami na boki — strzała żeleźcem do góry u dołu rozdarta. Nad hełmem w koronie — ogon pawi. Odmiana przysługująca Kutrełom i Towtkom albo Towtkowiczom. *Rękopisy z r. 1594 i 1609 u Gieysztora; zapiski WP. Dziadulewicz.*

PRZYJACIEL XIII. — Na tarczy — serce z którego wychodzą trzy gałązki z kwiatami i listkami. Nad hełmem w koronie — trzy pióra strusie. Odmiana przysługująca rodzinom Grylewiczów i Dulewskich. *Panegiryk z XVII wieku u WP. Bisiera; zapiski WP. Dziadulewicz.*

PRZYJESKI, Przeski cz. Brochwicz odm. — W polu barwy niewiadomej — nad szachownicą prawo-ukośną — jeleń w biegu. Nad hełmem trzy lilie na łodygach. Labry. Odmiana przysługująca rodzinie kaszubskiej. w Prusiech w XVII stuleciu osiadłej. *Sieb. VI. 4. 47.*

PRZYKORWIN. — Na tarczy obramowanej złotem ściętej, w polu górnym błękitnym — na sękatym pniu leżącym — kruk z pierścieniem w dziobie; w dolnym zaś czerwonym — głowa zwierzęca ze strzałą żeleźcem do góry prawo-ukośnie w pysku. Nad hełmem w koronie — trzy pióra strusie. Nadany wraz ze szlachectwem Janowi Joachimowskiemu synowi Jakóba po roku 1836, to jest po ogłoszeniu prawa o szlachectwie w Królestwie Polskiem. *Sp. szl. pol.; Chrzęński Album 550; Bork. przyp.*

PRZYSŁUGA. — W polu błękitnem — laska Merkurego z pochodnią gorejącą, ukośnie skrzyżowane. Nad hełmem w koronie — trzy pióra strusie błękitne. Labry błękitne podbite złotem. Nadany Franciszkowi Brandtowi, doktorowi medycyny, 27 Stycznia r. 1820 przez Aleksandra I, cesarza rosyjskiego i króla polskiego. *Sp. szl. pol.; Dyplom, Chrzęśński tabl. XX; Kos.: Bork.: zapiski WP. Działulewicza.*

PRZYTARSKI. — W polu błękitnem — pod dwoma złotymi kluczami zębami do góry na boki zwróconymi i ukośnie skrzyżowanymi strzała srebrna żelźcem do góry. Nad hełmem w koronie — trzy złote kłosy z liśćmi w wachlarz. Labry błękitne podbite złotem. Herb rodziny polskiej w Prusiech zachodnich osiadłej. *Sieb. III. 2. 368 i VII. 3. 12.*

PSKOWCZYK, Pachółowiecki cz. Kownia odm. — Na tarczy dwudzielnej w polu prawem czerwonym — pół orła białego ukoronowanego; w II czerwonym — trzy złote kopie w gwiazdę, środkowa w słup żelźcem na dół, boczne żelźcami do góry ukośnie skrzyżowane. Nad tarczą trzy hełmy ukoronowane; w pierwszym — nad wieżą murowaną chorągiew czerwona z trzema srebrnymi zębami wilczymi (*herb Batorych*), w drugim — na pawim ogonie i do środka złotego półksiężyca nad gwiazdą rogami do góry położonego — trzy miecze w wachlarz końcami na dół rękojeścią do góry, rozdzielone dwiema złotymi gwiazdami; w trzecim — nad wieżą murowaną chorągiew w pasy srebrne i czerwone z trzema kopiami naprzemian czerwonymi i srebrnymi według pół (*herb Zamoyskich*). Odmiana przysługująca jednej gałęzi Pachółowieckich herbu Kownia, z których Stanisław, za dzieła rycerskie, otrzymał w obozie pod Pskowem 10 Września 1581 r. udostojnienie herbu od Stefana Batorego, króla polskiego, przy adoptacji do herbu Jelita przez Jana Zamoyskiego, kanclerza. *Pap. 275; Nies.; Riet.; Piek.: Bork.*

PSZCZYNA. — Na tarczy ściętej w polu górnem złotem — pół czarnego orła, w dolnem zaś błękitnem — krzyż kawalerski obramowany złotem i z gwiazdą we środku. Nad hełmem w koronie — na trzech piórach strusich gwiazda srebrna. Nadany wraz ze szlachectwem 21 Lutego r. 1826 Janowi Theinrowi, doktorowi medycyny i chirurgii. *Oryginalny dyplom u rodziny; Dziennik praw 1826 r. Chrzęśński Album 507 i Tabl. XVIII.*

PUCHACZ. Na tarczy dwudzielnej w polu prawem czerwonym — pod sześciopromienną złotą gwiazdą — srebrna kolumna; w lewem zaś błękitnem — między dwiema głowami dziczemi jedną nad drugą — sprzączka. Nad hełmem w koronie — puchacz. Godło: RECTITUDINE STO. Nadany Augustowi Wilhelmowi Arndt non praeciso scartabellatu 1790 r., nobilitowanemu 23 Grudnia 1791 r. *Metr. Lil. 220 f. 455; Krzyż.; Chrzęśński Album 168 i Tabl. X; Bork. 10; Żern..*

PUCHALSKI. — W polu barwy niewiadomej — nad uchem kotłowym barkiem na dół — sześciopromienna gwiazda. Nad hełmem — korona. Początek herbu niewiadomy. *Krzyż.*

PUCHAŁA I. — W polu błękitnem — na barku srebrnej podkowy — półtrzecia krzyża srebrnego bez lewego dolnego ramienia. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Labry. Herb prawdopodobnie z XVI wieku z Poboga i Pilawy utworzony. *Pap.; Biel.: Okol.; Kojat.; Nies.*

PUCHAŁA II. — W polu błękitnem — na barku srebrnej podkowy — półtrzecia krzyża złotego bez lewego dolnego ramienia. Nad hełmem w koronie — trzy pióra strusie. Labry błękitne podbite srebrem. Odmiana z herbarza galicyjskiego. *Sieb. IV. 14. 28.*

PUCHAŁA III. — W polu błękitnem — na barku złotej podkowy półtrzecia krzyża złotego bez lewego dolnego ramienia. Nad hełmem w koronie — ogon pawi. Labry błękitne podbite złotem. Odmiana poprzednich z herbarza galicyjskiego. *Sieb. IV. 14. 28.*

PUCIATA I, Putiata cz. Masalski albo Syrokomla odm. — W polu czerwonym — w środku złotej litery **M** i nad nią — złoty słup z półksiężycem złotym rogami do góry u wierzchu. Nad hełmem w koronie — pięć piór strusich. Labry. Odmiana przysługująca na Litwie kniaziom Puciatom, ga-

też kniaziów Druckich w kijowskiem; nie wspólnego nie mają z rosyjskimi Putiatynami. Jedni używają Syromli inni jeszcze odmiany herbu Kołodyn. *Paprz.; Okol.; Kojat. 90, 172 i 274; Nies.; Chrasański tabl. XI; Wolff.*

PUCIATA II cz. Kołodyn odm. — W polu czerwonym — złota litera **A** z krzyżem na szczycie i słupkiem pod poprzecznicą. Odmiana przysługująca niektórym Pucyatom i Pucyatyckim, bojarom litewskim. *Kojat. 90. 91; Nies.; Dar.; Piek., O dyn. poch. str. 252 N. 41.*

PUCYATA III cz. Kołodyn odm. — W polu czerwonym — złota litera **A** z krzyżem na szczycie. Odmiana poprzedniego. *Dar. tabl. VI. N. 89.*

PUDŁOWSKI cz. Kościecha odm. — W polu czerwonym — strzała srebrna u dołu rozdarta, w środku przekrzyżowana. Nad hełmem w koronie — między dwoma krzyżami kawalerskimi z czterema krzyżykami mniejszemi, każdym między ramionami (krzyż jerozolimski) — trzy pióra strusie z dwiema palmami pomiędzy środkowym a bocznymi. Labry. Odmiana przysługująca Pudłowskiemu z Mokszań w mazowieckiem, z których Jan, kawaler grobu Świętego i prokurator ziemi świętej w Polsce, za czyny waleczne otrzymał odmianę herbową od króla Stefana Batorego r. 1582 pod Pskowem. *Paprz.; Okol.; Nies.*

PUDWELS, Podewils. — Na tarczy dwudzielnej w polu prawem — szachownica błękitno-srebrna, w lewym zaś błękitnem — pół jelenia jakby z szachownicy wyskakującego. Nad hełmem w koronie — ogon pawi albo bażanci. Labry. Herb rodziny pomorskiej w Prusach zachodnich osiadłej, pisali się de Małnow. Jedna gałąź osiadła też w Wielkopolsce w XVII stuleciu. Baronowie i Hrabiowie pruscy od 1741 r. Jak się pokazuje ze źródeł niemieckich, Niesiecki wadliwie podał rysunek tego herbu. *Nies.*

PUDWELS II. — Na tarczy lewo-ukośnie ściętej w polu górnem srebrnem — pół jelenia, srebrnego, w dolnem zaś — szachownica błękitno-złota. Nad hełmem w koronie na pawim ogonie pióra bażancie. Labry błękitne podbite złotem. Herb Pudwelsów, Pudewelsów czyli Podewilsów według źródeł niemieckich. *Sieb. III. 2. 354.*

PUDWELS Baron. — Na tarczy ściętej w polu górnem srebrnem — pół czerwonego jelenia w dolnem zaś — szachownica błękitno-złota. Nad hełmem w koronie — ogon pawi. Labry błękitne podbite złotem. Odmiana przysługująca Pudwelsom, baronom w Bawarii i Wirtembergii. *Sieb. III. 1. 74.*

PUDWELS Hrabia. — Na tarczy lewo-ukośnie ściętej, w polu górnem srebrnem — pół srebrnego jelenia z rogami prawym na przód, z lewym w tył rozłożonymi, w dolnem zaś — szachownica błękitno-złota. Nad tarczą dwa hełmy, w pierwszym — głowa czarna orla ukoronowana w lewo, w drugim — ogon pawi z koguciami piórami po bokach. Labry błękitne przy pierwszym srebrnem, przy drugim złotem podbite. Tarczę podtrzymują dwa orły czarne. Odmiana przysługująca gałęzi hrabiowskiej Pudwelsów od 1741 r. *Sieb. III. 1. 24; Bork.*

PUKALSKI Baron. — Na tarczy czterodzielnej w polu I błękitnem — za srebrnem pasmem górne złote oko Opatrzności, w II czerwonym — na szpadzie rękojeścią do góry w słup — dwa złote klucze zębami do góry na boki ukośnie skrzyżowane, w III czerwonym — na zielonej murawie baranek srebrny leżący ze złotym krzyżem lewo ukośnie, w IV błękitnem — pięć sześciopromiennych złotych gwiazd: 1, 2 i 2. Nad hełmem w koronie między dwoma skrzydłami, z których prawe w połowie błękitne i złote, lewe złote i czerwone — krzyż złoty. Labry z prawej błękitne z lewej czerwone podbite złotem. Godło: *CONSTANTER PRO DEO ET PATRIA*. Nadany r. 1865 Pukalskiemu, z rodziny szlacheckiej, biskupowi tarnowskiemu w Galicyi. *Riet.; Bork.*

PUKSZTA cz. Kościeszka odm. — W polu czerwonym — srebrna strzała żelźcem do góry u dołu na troje rozdarta, w środku dwa razy przekrzyżowana. Nad hełmem w koronie — trzy pióra strusie. Labry. Odmiana przysługująca Pukstom-Klausgłowiczom na Litwie, w wilkomierskiem w XVII stuleciu osiadłym. *Kojat.; Nies. V 283 i VII 577. Dar., tabl. V. N. 104, Piek. O dyn. poch. str. 250 N. 20.*

PUPART, (Pouppart). — Na tarczy obramowanej złotem dwudzielnej, w polu prawem błękitnem — trzy złote dzwonki: dwa i jeden; w drugim zaś czerwonom — nad pasem poprzecznym złotym — pół złotego gryfa. Nad hełmem z wulstu (czyli zawoju) błękitno-srebrnego — dwie tarcze błękitne z trzema dzwonekami każda, lewo-ukośnie jedna przy drugiej leżąca. Labry czerwone podbite błękitnem. Zatwierdzony wraz z indygenatem Janowi Franciszkowi de Pouppart, generał-majorowi wojsk koronnych przez Stanisława Augusta, króla polskiego r. 1790. *Vol. Leg. IX, 228 Dyplom z r. 1792 w zbiorze Juliusza hr. Ostrowskiego: Bork. 333.*

PUSŁOWSKI I, Pusłowski, Pousleyski, Pousłowski, Posłowski cz. Szeliga odm. — W polu czerwonom — między rogami złotego półksiężyca — strzała bez opierzenia do góry bez lewego żełęczka z krzyżem równoramiennym ukośnie w środku na niej leżącym. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie. Labry czerwone podbite złotem. Godło: ET ARMA PRO CRUCE. Odmiana przysługująca [rodzinie Pusłowskich z przydomkiem Mongud w słonimskim w XVII stuleciu osiadłej, z której Franciszek i Zygmunt, synowie Władysława, ministra skarbu i spraw wewnętrznych Królestwa Kongresowego, otrzymał 4 Czerwca r. 1869 tytuł hrabiowski rzymski od Piusa IX, Papieża; Wandalin zaś, brat ministra, otrzymał tytuł hrabiowski państwa papieskiego r. 1871. *Kojat.; Nies.; Kos. I. 499; Bork., Geneal. 746.*

PUSŁOWSKI II. — Na tarczy z pomiędzy ramion krzyża ukośnego — unoszący się krzyż czy miecz otłuczony. Z pieczęci Albrychta Pusłowskiego z r. 1615. *Piek., O dyn. poch. szl. pols. 228.*

PUSZET Baron. (Puget). — Na tarczy pięciodzielnej — w polu I i IV czerwonych — pięciopromienna gwiazda srebrna (albo złote słońce), w II i III złotych — czarny baran biegnący, w V czerwonom, pomiędzy trzema sześciopromiennymi złotymi gwiazdami: dwie i jedna u spodu — strzała żełęczem na dół. Nad tarczą dwa hełmy ukoronowane: w pierwszym — skrzydło czarne, barkiem w lewo i strzała w lewo przeszyte, w lewym — pół złotego tygrysa. Labry przy pierwszym czerwone przy drugim czarne — podbite złotem. Tarczę podtrzymują tygrysy. Herb rodziny francuskiej du Puget z Tuluzy, z której gałąź przeszła do Włoch, a ztamtąd jeden z potomków Benedykt-Józef do Polski przybył, gdzie otrzymał tytuł baronowski polski w r. 1721 od Augusta II, króla polskiego, indygenat zaś r. 1726, potwierdzony 1768. Potwierdzenie tytułu w Rosji nastąpiło 4 Lipca 1861. *Vol. Leg. VII. 454; Nies., prap.; Poca. szl. gal.; Sp. szl. pol.; Spisok titul. licam; Riet.; Kos.; Hefn.; Bork.*

PUZYNA I cz. Oginiec albo Brama odm. — W polu błękitnem — na czerwonej belce poprzecznej na takichże słupach klinowato na boki wygiętych stojącej — srebrny krzyż, którego słup u góry na boki w kształcie kotwicy rozdarty. Nad tarczą — płaszcz książęcy z mitrą. Herb rodziny jednego pochodzenia z Ogińskimi, uważanymi za potomków Ruryka. Książowie ci z przydomkiem Hłazyna, Hłuszonok, byli osiedleni w Smoleńszczyźnie. Książ Iwan Wasilewicz nosił oprócz patronymu Hłazynicz także przydomek Puzyna i jest protoplastą tych rodzin: — syn starszy tego dynasty w dalszym ciągu nazywający się Hłuszonok otrzymuje przywilej na Oginty w r. 1486 i od niego Ogińscy; młodszy zaś Iwan zachował głównie przydomek Puzynin, od niego Puzynowie. Według Wolffa na zasadzie fałszywej tradycji, jakoby książę Tytus Teodorowicz Koziełski, potomek książąt czernichowskich miał być protoplastą Ogińskich i Puzynów, od XVI stulecia rodziny te używają przydomku z Koziełska. *Nies.; Kos. I. 507; Wolff; Sieb. IV. 14. 71; Bork.*

PUZYNA II. — W polu czerwonom na belce srebrnej poprzecznej, spoczywającej z obu końców na słupach takichże, ukośnie od góry do siebie pochyłonych — słupek prostopadły z wierzchu rozdarty i przekrzyżowany. Nad tarczą — płaszcz książęcy z mitrą. Odmiana z herbarza galicyjskiego. *Sieb. IV. 14. 72.*

PUZYNA III. — W polu czerwonom — na belce złotej poprzecznej, spoczywającej z obu końców na słupkach takichże, ukośnie górą do siebie pochyłonych — słupek prostopadły srebrny z wierzchu rozdarty i przekrzyżowany. Nad tarczą mitra. Odmiana z herbarza galicyjskiego. *Sieb. IV. 14. 72.*

PUZYNA IV. — W polu czerwonom — na belce srebrnej z obu końców prostopadłe ku dołowi w klíny załamane — krzyż. Nad hełmem w koronie — ogon pawi. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana z herbarza galicyjskiego. *Sieb. IV. 14. 72.*

PUZYNA V. — W polu błękitnem — nad belką poprzeczną czerwoną, z obu końców ku dołowi załamana w dwa rozchodzące się kliny — krzyż równoramienny srebrny o ramionach rozdartych w trzech górnych końcach. Nad hełmem — mitra. Labry błękitne srebrem podbite. Odmiana z herbarza galicyjskiego. *Sieb. IV. 14. 72.*

PUZYNA VI. — W polu czerwonym — na barku złotej elipsy w kształcie długiej podkowy — krzyż kawalerski takiż. Nad hełmem w koronie — pięć piór strusich. Labry czerwone podbite złotem. Odmiana z herbarza pruskiego. *Sieb. VII. 3. 13.*

PYPKA I. — W polu błękitnem między dwiema sześciopromiennymi srebrnymi gwiazdami — pół lilii z krzyżem srebrnym na wierzchu i z drugim krzyżem u spodu. Herb Pypków, w witebskiem w XVII stuleciu osiadłych. *Kojał.; Nies.; Małach.*

PYPKA II. — W polu między dwiema sześciopromiennymi gwiazdami — pół lilii z krzyżem ze środka wychodzącym i drugim kawalerskim u spodu. Nad hełmem w koronie — trzy pióra strusie. Odmiana rysunkowa według Kojałowicza, której barw nie podał, tylko umieścił w odmianach lilii. *Kojał. 147.*

PYRYS, (Pvrrhis de Varille). — W polu błękitnem — na płonącym stosie czerwono-złotym — błękitno-złoty feniks siedzi, w słońce złote z prawej strony wpatrzony. Nad tarczą korona. Tarczę podtrzymują orły białe. Nadany 6 Września r. 1766 wraz z indygenatem Cezaremu Feliksowi de Varille, szlachcicowi z Normandyi, pułkownikowi wojsk koronnych, przez Stanisława Augusta, króla polskiego. Zamiast gryfów, które podtrzymywały jego herb, król zezwolił aby takowe zmienić na orły białe. *Vol. Leg. VII 376; Kanc. ks. 24 f. 208; Bork. 346; zapiski WP. Jackowskiego.*

RAB, (Raab von Thuelen). — W polu złotem — cztery okrągłe ogniwa czarnego łańcucha (z którego górne i średnie z boku tylko widzialne, drugie i dolne w całości) zakończone u dołu w kotwicę. Nad hełmem w koronie — dwa pióra strusie: złote i czarne. Labry czarne podbite złotem. Herb rodziny Raab zwanej Thuelen i odtwornie, pochodzącej z Westfalii, a przybyłej w XIII stuleciu z Zakonem do prowincyi nadbałtyckich, osiadłej w Inflantach w XVI wieku. Jedna linia otrzymała tytuł hrabiowski pruski 1895 r. *Sieb. III. 2. 366 i 11, III. 150 i VI. 4. 48; Riet.; Bork.; Zern.*

RAB II. — W polu złotem — cztery czarne okrągłe ogniwa łańcuchowe (całe widzialne), u dołu zakończone w kotwicę. Nad hełmem w koronie — dwa pióra strusie: złote i czarne. Labry czerwone podbite złotem. Odmiana powyższego. *Sieb. III. 2. 366, III. 11. 150.*

RAB III. — Na tarczy znak przedstawiający jakoby kaganiec (*windlicht*). Odmiana dawniejsza herbu von Tuelen 1551 r. *Sieb. III. 11. 150*

RAB IV. — Na tarczy — rusznica prawo-ukośna wylotem na dół. Nad hełmem — dwa pióra strusie. Labry. Odmiana z r. 1581; niewiadomo z jakiej przyczyny tak odmiennych kształtów herbowych używali. *Sieb. III. tekst. 391. tabl. 151.*

RAAB, Raba cz. Kos odm. — Na tarczy — dwa pasy poprzeczne naprzemian złote i czarne. Nad hełmem w koronie — między dwoma rogami o dwóch pasach naprzemian złotych i czarnych — kruk czarny z obrączką w dziobie. Labry czarne podbite złotem. Odmiana przysługująca Rabom, według Siebmachera, pochodzącym z Westfalii, w Prusiech zachodnich w XVI stuleciu osiadłym. Mają być jednego pochodzenia z Kalkssteinami i Rossenami. *Dogiet., Kodeks. dypl. IV. 190; Sieb. III. 2, 366 i VI. 4. 48; Nies.; Kętr.; Kneschke; Riet.; Bon. 268; Bork.; Zern.*

RACKI, (Ratski). — Na tarczy — w środku podkowy barkiem do góry — krzyż kawalerski. Nad hełmem w koronie — dwie ryby, głowami do góry od siebie. Herb na dokumencie po rusku pisanym — data nieczytelna. *Rękopis w zbiorze Juliusza hr. Ostrowskiego.*

RACZYŃSKI Hrabia cz. Nałęcz odm. — W polu czerwonym — chusta biała związana, koło tworząca, końcami na dół. Nad koroną hrabiowską i hełmem ukoronowanym między jeleniami rogami — panna w białej szacie z włosami rozpuszczonymi, oburącz trzymająca się rogów. Labry czerwone podbite srebrem. Tarczę podtrzymują olbrzymi, głowę i biodra zielonością uwieńczone mający, każdy z maczugą w ręku. Odmiana przysługująca rodzinie wielkopolskiej z Racyna w ziemi wieluńskiej, z której Kazimierz, marszałek nadworny koronny, otrzymał tytuł hrabiowski pruski 6 Lipca r. 1798, lecz nie zostawił potomka męskiego. *Paprz.: Nies.; Not.; Kos.; Gritz.-Hild. Sieb. III, 24; III. 11. 22. Bork. Żern.*

RACZYŃSKI Hrabia II cz. Nałęcz odm. — W polu czerwonym — chustka biała, koło tworząca, końcami na dół związana. Nad koroną hrabiowską i hełmem koroną hrabiowską zdobnym — między rogami jeleniami — panna z włosami rozpuszczonymi w białej szacie — oburącz trzymająca się rogów. Labry czerwone podbite srebrem. Tarczę podtrzymują czarne orly pruskie ukoronowane. Godło: VITAM IMPENDERE VERO. Odmiana poprzedniego, nadana z tytułem hrabiowskim przez króla pruskiego Edwarda Raczyńskiego, uczonemu, literatowi, mecenasowi nauk, założycielowi księżnicy imienia Raczyńskich w Poznaniu. *Paprz.: Nies.; Not.; Kos.; Gritz.-Hild.; Żychl.; Riet. 12. 366; Bork.; Żern.*

RADECKI — Na tarczy dwudzielnej — na polach prawem błękitnym i lewem srebrnym — podkowa barkiem do góry przeszyta strzałą żelazną na dół. Nad hełmem w koronie — trzy pióra strusie. Odmiana przysługująca Radeckim, w województwie brześciańskim w XVIII stuleciu osiadłym. Są Mikuliczowie Radeccy na Litwie herbu Gozdawa odmienna. *Nies.; Bork.; Żern.; Piek., O dyn. poch. szl. pol.*

RADEN, (*Rhaden*), Randen. — W polu błękitnym — trzy srebrne róże pięciolistne: dwie i jedna. Nad hełmem w koronie — skrzydło błękitne każde z różą na sobie. Labry błękitne podbite srebrem. Herb rodziny w Kurlandii w XVII stuleciu osiadłej z której prawdopodobnie był Jurgen Raden, który otrzymał od Zygmunta III, króla polskiego, dobra lenne w Inflantach. Potwierdzenie tytułu baronowskiego otrzymali w Rosji r. 1862. *Vol. Leg. VIII. 826; Kur.; Sieb. III. 2, 369, III. 11. tekst 181 tabl. 49.*

RADEŚŁAW. — Na tarczy złotem obitej w polu srebrnym z prawej — pod gałązką leszczyny z liśćmi i owocem ze stosu okrągłych pięciu kamieni wyrastającej — złoty kogut, z lewej — na kuli ziemskiej postać Sprawiedliwości trzymająca miecz w prawej ręce do góry nad głową podniesiony, w lewej zaś wagę. Nad hełmem w koronie — nad pięciu piórami strusimi ramię zbrojne ze strzałą żelazną na dół w ręku. Nadany Demetremu Władichowi, rodem z Krocacji, prezesowi sądu kryminalnego województwa lubelskiego i podlaskiego 7 (19) Grudnia 1826 przez Mikołaja I, cesarza rosyjskiego i króla polskiego i z potomstwem zapisanemu do szlachty Królestwa Polskiego. *Sp. szl. pol.; Tom II. Dzien. Praw str. 400 i następne; Chrzęński Album 524, Bork.; Żern.*

RADKE. — Na tarczy dwudzielnej — w polu prawem błękitnym — Minerwa w pancerzu złotym, sukni czerwonej, z hełmem na głowie zdobnym w pióra strusie, wsparta na włóczni prawą ręką, lewą trzymająca okrągłą tarczę z lwią głową złożoną; w lewym złotem — takiż ul otoczony pszczołami. Nad hełmem w koronie — pół męża zbrojnego z pióropuszem białym na hełmie, z mieczem w prawej, z tarczą w lewej. Labry błękitne podbite złotem. Nadany Radkemu 17 Maja 1811 r. przez Fryderyka, króla Saskiego, jako księcia warszawskiego, przy potwierdzeniu szlachectwa już poprzednio nobilitowanemu przez Stanisława Augusta r. 1790. *Vol. Leg. IX. 194; Sp. szl. pol.; Małach.; Sieb. II. 3. 49; Chrzęński tabl. XIII, Album str. 259; Riet.; Bork.; Żern.*

RADŁOWSKI cz. Klamry odm. — W polu błękitnym — dwie złote klamry barkami do góry ukośnie skrzyżowane. Nad hełmem w koronie — na pawim ogonie lilia srebrna. Labry błękitne podbite złotem. Odmiana przysługująca Radłowskim z Radłowa w mogilnickim w prowincyi poznańskiej. *Sieb. III. 2. 367; Żern.*

RADOLIŃSKI Hrabia cz. Leszczyc odm. — W polu czerwonym — bróg złoty na srebrnych laskach oparty. Nad koroną hrabiowską i hełmem ukoronowanym — na pawim ogonie brozek jak w tarczy, ale prawo-ukośnie leżący. Labry czerwone, z prawej srebrem, z lewej złotem podbite. Godło: A LECHIS LESZCZYC. Na niektórych dawnych pieczęciach tarczę wspierają Iwy

a godło brzmi: TVEOR. Odmiana przysługująca rodzinie wielkopolskiej z Radlina w poznańskim. Mają być gałęzią rodu Koszutskich. Jedna gałąź otrzymała tytuł hrabiowski pruski w r. 1836 a następnie książęcy pruski w r. 1888. *Nies.; Grüt.-Hild.; Gotha'skie Gräfl. Taschenb.; Koryt.; Kos.; Żychl.; Czarn.; Riet.; Bork.; Żern.*

RADOLIŃSKI Książę cz. Leszczyc odm. — W polu czerwonym — bróg złoty nasrebrnych słupach oparty. Nad hełmem w koronie — na pawim ogonie brozek jak w tarczy, ale prawokośnie leżący. Labry czerwone, z prawej srebrem z lewej złotem podbite. Nad tarczą płaszcz książęcy z mitrą. Odmiana przysługująca jednej gałęzi rodziny Radolińskich z Radolina w poznańskim, która otrzymała tytuł książęcy pruski w r. 1888. *Żern.*

RADÓMSKI cz. Prus III odm. — W polu błękitnym — na barku podkowy półtora krzyża, bez lewego dolnego ramienia. Labry błękitne podbite srebrem. Odmiana przysługująca Radomskiemu osiadłym w brześcińskim na Litwie. Paprocki, Okolski ani Kojalowicz o nich nie wspominają. *Nies. Bork.; Żern.*

RADONISKI, Radonicki, Radonic albo Róże. — W polu czerwonym między dwiema pięciolistnymi różami srebrnymi — pas prawo-ukośny. Nad hełmem w koronie trzy pióra strusie; białe między czerwonymi. Herb Radońskich na Szląsku i Litwie w XVI stuleciu osiadłych, w sanockim w r. 1782. Wylegitymowani bez herbu w Królestwie Polskim r. 1825. Okolski zwie ich Radomskimi, Niesiecki herbu dokładnie nie opisał. *Paprz.; Okol.; Nies.; Poczt. szl. gal.; Sp. szl. pol.; Kętr.; Sieb. IV. 14; Riet.; Bork.; Żern.*

RADONISKI II cz. Róże. — W polu czerwonym — między dwiema różami czterolistnymi u Niesieckiego a pięciolistnymi u Kojalowicza — pas lewo-ukośny srebrny. Nad hełmem w koronie — trzy pióra strusie. Herb Radoniskich (przez pomyłkę Radomskich u Okolskiego i Kojalowicza), na Szląsku i Litwie w XVI stuleciu osiadłych. *Paprz.; Okol.; Koj 266; Bork.*

RADONISKI III, Radomski. — W polu złotym — między dwiema pięciolistnymi różami czerwonymi — pas lewo-ukośny czerwony. Nad hełmem w koronie — między dwiema złotymi trąbami — róża pięciolistna czerwona. Labry czerwone podbite złotem. Odmiana z herbarza galijskiego. *Sieb. IV. 14. 28.*

RADONISKI IV. — W polu błękitnym — między dwiema różami srebrnymi — pas prawo-ukośny srebrny. Nad hełmem w koronie — trzy pióra strusie. Labry. Odmiana z Chrząńskiego. *Chrząński Tabl. I.*

RADOŃSKI cz. Łada odm. — W polu czerwonym między strzałą żelazcem na dół i obcęgami — podkowa z krzyżem kawalerskim na barku. Nad hełmem w koronie — pół lwa z mieczem w prawej łapie. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana przysługująca staremu rodowi Radońskich obecnie w poznańskim, których Paprocki w warszawskim wymienia. Odmiana powstała prawdopodobnie ze złego zrozumienia rysunku przez heraldyków niemieckich. *Paprz.; Nies.; Sieb. III. 2. 368; Bork.; Żern.*

RADOSZEWSKI Baron cz. Oksza odm. — W polu czerwonym — srebrna oksza. Nad koroną baronowską o siedmiu perłach — między dwoma skrzydłami — oksza prawo-ukośna. Godło: NOLI ME TANGERE. Odmiana przysługująca Radoszewskim przydomku Boksza, w wieluńskim w XV stuleciu osiadłych — jednego pochodzenia z Siemikowskimi: jedni i drudzy wywodzą się od Werszowców czeskich; jedna gałąź w osobie Ignacego-Józefa-Aleksandra, byłego radcy stanu Królestwa Polskiego, burgrabiego zamku książęcego w Gotha w księstwie kobursko-gotajskim, w r. 1835 według Żernickiego, a 4 Lutego 1870 według Rietstapa i Borkowskiego otrzymała tytuł baronowski. Wylegitymowani w Królestwie Polskim w r. 1824. *Paprz.; Kos.; Krzyż.; Wiel.; Riet.; Żychl.; Bork., Gen. 720; Żern.*

RADOSZYŃSKI. — W polu czerwonym — dwa słupy prostopadłe, belką poprzeczną z krzyżem na wierzchu złączone, u dołu zaś prawy ukośnie do góry załamany, lewy przekrzyżowany. Nad hełmem w koronie — trzy pióra strusie. Labry. Herb Radoszyńskich z Wołynia, o któ-

rych metryki wołyńskie wspominają pod rokiem 1528. z których gałęz na Litwie w XVII stuleciu osiadła w lidzkim. *Kołat. 249; Nies.; Bork.; Żern.; Dar. tabl. I. 4; Piek. O dyn. poch. szl. pol.*

RADOSZYŃSKI II. — Na tarczy — dwa słupy u dołu przekrzyżowane, u góry zaś złączone belką poprzeczną na której krzyż stoi. Nad hełmem w koronie — trzy pióra strusie. Labry. Odmiana według Krzyżanowskiego nieostojnie przezwana Radoszyńskim gdyż niewiadomo komu przysługiwała, wymienia ją Okolski w swoim dziele *Orbis polonus* tom III 356, jako herb z Połonnego. *Okol.; Nies.; Dar. tabl. I. 5; Piek. O dyn. poch. str. 244 tabl. IX.*

RADWAN I, Wierzbowa, Kaja, Wierzbowczyk. — W polu czerwonym — na drzewcu poprzecznym złota chorągiew kościelna o trzech połach z frędzlą i z krzyżem złotym na wierzchu. Nad hełmem w koronie — trzy pióra strusie. Labry czerwone podbite złotem. Jeden ze starszych herbów polskich; pierwsza znana zapiska sądowa o nim pochodzi z roku 1409, opisany jako szubienica z krzyżem, a zawołanie jest Kaja, lecz w tymże roku pojawia się zawołanie Radwan, które tanto zawołanie zwolna zastępuje. W roku 1462 zjawia się po raz pierwszy proklamacya Wierzbowa, a w r. 1583 Wierzbowczyk. Pieczęć średniowieczna z tym herbem znana tylko jedna: Piotra Czeikowskiego, podsędka ziemskiego krakowskiego z 1443. Herbarz arsenalski podaje czerwone pole. Klejnot średniowieczny nie znany. *Dług.; Papr.; Nies.; Potk. Ulan.; Helc.; Mał.; Piek., Heraldyka 257, 316, 318, 326, 332, 334, 344, 348, 401, 403, 417.*

RADWAN II. — W polu czerwonym na drzewcu poprzecznym — chorągiew złota kościelna o trzech połach z frędzlą i z krzyżem srebrnym na wierzchu. Nad hełmem w koronie — trzy pióra strusie: czerwone między złotymi. Labry czerwone podbite złotem. Odmiana z herbarza galicyjskiego. *Sieb. IV. 14. 28.*

RADWAN III. — W polu czerwonym na drzewcu poprzecznym — chorągiew złota kościelna o trzech połach z frędzlą, i krzyżem srebrnym między dwiema takież obrączkami stojącym. Nad hełmem w koronie — pięć piór strusich. Labry czerwone podbite srebrem. Odmiana z herbarza galicyjskiego. *Sieb. IV. 14. 28.*

RADWAN IV. — W polu czerwonym — na drzewcu poprzecznym — chorągiew złota kościelna o trzech połach z frędzlą i z obrączką złotą na wierzchu. Nad hełmem w koronie — ręka zbrojna z mieczem. Labry czerwone podbite złotem. Odmiana poprzednich z herbarza galicyjskiego. *Sieb. IV. 14. 28.*

RADWAN V. — W polu czerwonym — na drzewcu poprzecznym — chorągiew kościelna o trzech połach z półstrzałkiem na wierzchu. Nad hełmem w koronie — trzy pióra strusie. Labry. Odmiana przysługująca Paszkiewiczom i Sołokajom na Litwie — jakkolwiek Dr. Piekosiński w dziele swoim „O dynastycznym pochodzeniu szlachty polskiej“ na str. 244 odróżnia herb Paszkiewiczów i nad drzewcem chorągwi kładzie półstrzałkę bez lewego żełęczka. W herbarzu Kojalowicza okazuje się że Paszkiewiczom służy ten sam herb co i Sołokajom. *Kołat. 257; Nies.; Piek.*

RADWAN VI. — W polu czerwonym — belka poprzeczna z krzyżem na wierzchu na trzech jakby słupach prostopadłych spoczywająca, i do nich gwoździami przybita. Odmiana według herbarza arsenalskiego z przed r. 1530, w Paryżu znajdującego się. *Z oryginału przerysował Juliusz hr. Ostrowski.*

RADWAN VII. — Na tarczy belka poprzeczna z krzyżem na wierzchu na trzech słupach spoczywająca. Odmiana według herbarzyka Ambrożego. *Ambr.; Piek., Heraldyka 257.*

RADWAN VIII. — W polu barwy niewiadomej na drzewcu poprzecznym — chorągiew kościelna o trzech połach złota z frędzlą, i półksiężcem na wierzchu. Nad hełmem w koronie — trzy pióra strusie. Labry. Odmiana przysługująca niektórym rodzinom tatarskim między innymi Ajdarowiczom, Tabusiewiczom, Kryczyńskim. Dyplom Kryczyńskich z r. 1844. *Her. Kr. Pol.; zapiski WP. Dziadulewicz.*